

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського
Кафедра маркетингу, менеджменту та публічного адміністрування

Н.С. Іванова

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА

Методичні рекомендації для вивчення дисципліни

Ступінь: бакалавр

Кривий Ріг
2019

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського
Кафедра маркетингу, менеджменту та публічного адміністрування

Н.С. Іванова

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА

Методичні рекомендації для вивчення дисципліни

Ступінь: бакалавр

Затверджено на засіданні
кафедри маркетингу, менеджменту та
публічного адміністрування
Протокол № 10
від “18” грудня 2019 р.

Схвалено навчально-методичною радою
ДонНУЕТ
Протокол № 4
від “23” грудня 2019 р.

Кривий Ріг

УДК 330
I 21

Іванова Н.С.

I21 Економічна безпека [Текст] : метод. рек. до вивч. дисц. / Н.С. Іванова; Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського, каф. маркетингу, менеджменту та публічного адміністрування. – Кривий Ріг: ДонНУЕТ, 2019. – 72с.

Методичні рекомендації призначені для студентів всіх форм навчання і включають інформацію щодо змісту модулів та тем дисципліни, планів семінарських занять, завдань для самостійного вивчення та розподілу балів за видами робіт, що виконуються студентами протягом вивчення дисципліни. Методичні рекомендації містять перелік питань для підготовки до підсумкового контролю та перелік основної та додаткової літератури.

УДК 330

© Іванова Н.С., 2019
© Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, 2019

ЗМІСТ

ВСТУП	5
ЧАСТИНА 1. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ	6
ЧАСТИНА 2. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ПІДГОТОВКИ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ	18
Змістовий модуль 1 Основи економічної безпеки держави, регіонів	19
Змістовий модуль 2. Основи економічної безпеки організацій	26
ЧАСТИНА 3. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ	35
Змістовий модуль 1 Основи економічної безпеки держави, регіонів	36
Змістовий модуль 2. Основи економічної безпеки організацій	57

ВСТУП

Україна переживає часи драматичних перетворень. Питання національної безпеки та зовнішньополітичної стратегії набувають нечуваного раніше значення та стають ключовими для державного життя. Від успіху в підтримці безпеки на кожному рівні залежить виживання України як суверенної держави.

Серйозність, послідовність та надзвичайність викликів та ризиків у сфері безпеки, що наразі стоять перед Україною, вимагають швидкої та виваженої відповіді, як на концептуальному, так і на оперативному рівнях

Метою дисципліни «Економічна безпека» є формування системи фундаментальних знань з економічної безпеки, засвоєння теоретичних, методологічних засад економічної безпеки, ключових критеріїв, оцінки її рівня та способів забезпечення економічної безпеки держави, регіону, підприємства.

В результаті вивчення дисципліни студенти повинні набути такі **компетенції:**

знання і розуміння:

-теоретичних та методологічних засад економічної безпеки на різних рівнях;

-ключових критеріїв оцінки рівня економічної безпеки;

-змісту поняття «безпека» на різних рівнях економіки;

-основних джерел та видів загроз економічній безпеці на рівні держави, регіону, підприємства;

-розуміння механізму забезпечення економічної безпеки держави, регіону, підприємства;

застосування знань і розумінь:

– уміння здійснювати оцінку рівня економічної безпеки держави, регіону, підприємства за різними їх складовими;

– уміння проводити оцінювання характеру та рівня загроз економічним інтересам України, регіону, підприємству;

– уміння розробляти обґрунтовані напрями та заходи із забезпечення належного рівня економічної безпеки держави, регіонів, конкретного українського підприємства;

– уміння готувати рекомендації, пропозиції до проектів зовнішньо- та внутрішньополітичних стратегій України, спрямованих на адекватну відповідь реальним та потенційним загрозам економічній безпеці України.

ЧАСТИНА 1.
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

1. Опис дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни
Обов'язкова (для студентів спеціальності "назва спеціальності") / вибіркова дисципліна	вибіркова дисципліна
Семестр (осінній / весняний)	осінній
Кількість кредитів	5
Загальна кількість годин	150
Кількість модулів	1
Лекції, годин	17
Практичні / семінарські, годин	37
Лабораторні, годин	-
Самостійна робота, годин	96
Тижневих годин для денної форми навчання:	
аудиторних	4,2
самостійної роботи студента	7,4
Вид контролю	залік

Програма дисципліни

Ціль - формування системи фундаментальних знань з економічної безпеки, засвоєння теоретичних, методологічних засад економічної безпеки, ключових критеріїв, оцінки її рівня та способів забезпечення економічної безпеки держави, регіону, підприємства.

Завдання: формування розуміння змісту поняття «безпека» на різних рівнях економіки; формування уявлення та розуміння основних джерел та видів загроз економічній безпеці; набуття студентами навичок попередження або мінімізації впливу загроз економічної безпеки; формування уявлення та розуміння основних методологічних засад економічної безпеки, ключових критеріїв, оцінки її рівня та способів забезпечення економічної безпеки держави, регіону, підприємства.

Предметом є діяльність особистості, суспільства і держави по захисту їхніх інтересів від внутрішніх і зовнішніх загроз як в економічній сфері в цілому, так і в окремих галузях господарства, її складових; концептуальні основи; загальні закономірності; принципи і основні напрями забезпечення економічної безпеки.

Зміст дисципліни розкривається в темах:

Тема 1. Сутність економічної безпеки

Тема 2. Національні інтереси та загрози національній економічній безпеці

Тема 3. Складові національної економічної безпеки

Тема 4. Проблеми та сучасні механізми забезпечення економічної безпеки України

Тема 5. Регіональна компонента забезпечення національної економічної безпеки: сутність і основні чинники економічної безпеки регіону

Тема 6. Загальні теоретичні положення економічної безпеки підприємства

Тема 7. Загрози економічній безпеці підприємств

Тема 8. Економічні злочини як фактор ризику економічної безпеки підприємства

Тема 9. Функціональні складові організації економічної безпеки підприємства

Тема 10. Методичні підходи до оцінки та аналізу економічної безпеки підприємства

Тема 11. Механізм забезпечення економічної безпеки підприємства

3. Структура дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин (денна форма навчання)				
	усього	у тому числі			
		лекц.	пр./сем.	лаб.	СРС
1	2	3	4	5	6
Модуль 1					
Змістовий модуль 1. Основи економічної безпеки держави, регіонів					
Тема 1. Сутність економічної безпеки	11	1	2		8
Тема 2. Національні інтереси та загрози національній економічній безпеці	11	1	2		8
Тема 3. Складові національної економічної безпеки	20	2	8		10
Тема 4. Проблеми та сучасні механізми забезпечення економічної безпеки України	14	2	2		10
Тема 5. Регіональна компонента забезпечення національної економічної безпеки: сутність і основні чинники економічної безпеки регіону	16	2	4		10
Разом за змістовим модулем 1	72	8	18	0	46
Змістовий модуль 2. Основи економічної безпеки організацій					
Тема 6. Загальні теоретичні положення економічної безпеки підприємства	11	1	2		8
Тема 7. Загрози економічній безпеці підприємств	11	1	2		8
Тема 8. Економічні злочини як фактор ризику економічної безпеки підприємства	12	2	2		8
Тема 9. Функціональні складові організації економічної безпеки підприємства	14	2	4		8
Тема 10. Методичні підходи до оцінки та аналізу економічної безпеки підприємства	18	2	6		10
Тема 11. Механізм забезпечення економічної безпеки підприємства	12	1	3		8
Разом за змістовим модулем 2	78	9	19	0	50
Усього годин	150	17	37	0	96

4. Теми семінарських/практичних/лабораторних занять

№ з/п	Вид та тема заняття	Кількість годин
1.	Семінар – розгорнута бесіда Економічна безпека як багаторівнева система	2
2.	Семінар запитань і відповідей Визначення найбільш вагомих національних інтересів та загроз економічній безпеці держави	2
3.	Семінар з виконанням розрахункових задач Фінансова безпека як стратегічна складова економічної безпеки держави	2
4.	Семінар з виконанням розрахункових задач Продовольча безпеки в системі економічної безпеки держави	2
5.	Семінар з виконанням розрахункових задач Енергетична безпека в контексті економічної безпеки держави	2
6.	Семінар з виконанням розрахункових задач Підходи визначення стану демографічної безпеки держави	2
7.	Семінар – дискусія Визначення проблем забезпечення економічної безпеки	2
8.	Семінар з виконанням розрахункових задач Регіональна компонента забезпечення національної економічної безпеки	2
9.	Семінар з виконанням розрахункових задач Регіональні диспропорції економічного розвитку як загроза безпеці національній економіки	2
10.	Семінар запитань і відповідей Актуальність проблеми забезпечення економічної безпеки підприємства	2
11.	Семінар – дискусія Ідентифікація загроз економічній безпеці підприємства	2
12.	Семінар – дискусія Економічні злочини, які впливають на стан економічної безпеки підприємництва	2
13.	Семінар запитань і відповідей Служба безпеки підприємства	2
14.	Семінар з виконанням розрахункових задач Функціональні складові організації економічної безпеки підприємства	2
15.	Семінар з виконанням розрахункових задач Розрахунок індикаторів економічної безпеки організації: визначення динаміки, слабких місць	2
16.	Семінар з виконанням розрахункових задач Визначення стану економічної безпеки організації: інтегральна оцінка	2
17.	Семінар з виконанням розрахункових задач Визначення стану економічної безпеки організації: методи оцінки ймовірності банкрутства	2
18.	Семінар запитань і відповідей Формування механізму забезпечення економічної безпеки підприємства	3

5. Індивідуальні завдання

1. Огляд навчальної, нормативної, наукової, періодичної та аналітичної літератури, підготовка матеріалу у вигляді опорного конспекту.

2. Виконання індивідуальних науково-дослідних завдань за кожним змістовним модулем
3. Добір статистичної інформації, підготовка аналітичних довідок.
4. Підготовка доповідей, статей за обраною темою.
5. Підготовка тез для публікації в наукових журналах, інтернет виданнях за відповідною тематикою та міжнародних семінарах, конференціях.

6. Обсяги, зміст та засоби діагностики самостійної роботи

Вид та тема занять	Кількість годин самостійної роботи	Зміст самостійної роботи	Засоби діагностики
Змістовий модуль 1. Основи економічної безпеки держави, регіонів			
Семінар – розгорнута бесіда Економічна безпека як багаторівнева система	8	1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури для обговорення теоретичних питань 2. Самотестування. 3. Підготовка до презентації доповіді.	Тестування, фронтальне та індивідуальне опитування, заслуховування та обговорювання доповідей
Семінар запитань і відповідей Національні інтереси та загрози національній економічній безпеці	8	1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури для обговорення теоретичних питань 2. Самотестування. 3. Підготовка до презентації доповіді.	Тестування, фронтальне та індивідуальне опитування, заслуховування та обговорювання доповідей
Семінар з виконанням розрахункових задач Фінансова безпека як стратегічна складова економічної безпеки держави	4	1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури для обговорення теоретичних питань 2. Самотестування. 3. Розв'язання запропонованих керівником курсу ситуаційних завдань та задач	Тестування, фронтальне та індивідуальне опитування, розв'язання ситуаційних завдань та задач
Семінар з виконанням розрахункових задач Продовольча безпека в системі економічної безпеки держави	2	1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури для обговорення теоретичних питань 2. Самотестування. 3. Розв'язання запропонованих керівником курсу ситуаційних завдань та задач	Тестування, фронтальне та індивідуальне опитування, розв'язання ситуаційних завдань та задач
Семінар – дискусія Енергетична безпека в контексті економічної безпеки держави	2	1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури для обговорення теоретичних питань 2. Самотестування. 3. Підготовка до презентації доповіді.	Тестування, фронтальне та індивідуальне опитування, заслуховування та обговорювання доповідей
Семінар з виконанням розрахункових задач Підходи визначення стану демографічної безпеки	2	1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури для обговорення теоретичних питань 2. Самотестування.	Тестування, фронтальне та індивідуальне опитування,

держави		3. Розв'язання запропонованих керівником курсу розрахункових завдань та задач	розв'язання ситуаційних завдань та задач
Семінар – дискусія Проблеми та сучасні механізми забезпечення економічної безпеки України	10	1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури для обговорення теоретичних питань 2. Самотестування. 3. Підготовка до презентації доповіді.	Тестування, фронтальне та індивідуальне опитування, заслуховування та обговорювання доповідей
Семінар з виконанням розрахункових задач Регіональна компонента забезпечення національної економічної безпеки: сутність і основні чинники економічної безпеки регіону	5	1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури для обговорення теоретичних питань 2. Самотестування. 3. Розв'язання запропонованих керівником курсу ситуаційних завдань та задач	Тестування, фронтальне та індивідуальне опитування, розв'язання ситуаційних завдань та задач
Семінар з виконанням розрахункових задач Регіональні диспропорції економічного розвитку як загроза безпеці національній економіки	5	1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури для обговорення теоретичних питань 2. Самотестування. Розв'язання запропонованих керівником курсу ситуаційних завдань та задач	Тестування, фронтальне та індивідуальне опитування, розв'язання ситуаційних завдань та задач
Разом змістовий модуль 1	46		
Змістовий модуль 2. Основи економічної безпеки організацій			
Семінар запитань і відповідей Загальні теоретичні положення економічної безпеки підприємства	8	1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури для обговорення теоретичних питань 2. Самотестування. 3. Підготовка до презентації доповіді.	Тестування, фронтальне та індивідуальне опитування, заслуховування та обговорювання доповідей
Семінар – дискусія Загрози економічній безпеці підприємств	8	1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури для обговорення теоретичних питань 2. Самотестування. 3. Підготовка до презентації доповіді.	Тестування, фронтальне та індивідуальне опитування, заслуховування та обговорювання доповідей
Семінар – дискусія Економічні злочини, які впливають на стан економічної безпеки підприємництва	8		
Семінар запитань і відповідей Служба безпеки підприємства	8	1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури для обговорення теоретичних питань 2. Самотестування. 3. Розв'язання запропонованих керівником курсу ситуаційних завдань та задач	Тестування, фронтальне та індивідуальне опитування, розв'язання ситуаційних завдань та задач
Семінар з виконанням розрахункових задач	8		

Функціональні складові економічної безпеки підприємства			
Семінар з виконанням розрахункових задач Розрахунок індикаторів економічної безпеки організації: визначення динаміки, слабких місць	3	1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури для обговорення теоретичних питань 2. Самотестування. 3. Розв'язання запропонованих керівником курсу ситуаційних завдань та задач	Тестування, фронтальне та індивідуальне опитування, розв'язання ситуаційних завдань та задач
Семінар з виконанням розрахункових задач Визначення стану економічної безпеки організації: методи ймовірності банкрутства	4	1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури для обговорення теоретичних питань 2. Самотестування. 3. Розв'язання запропонованих керівником курсу ситуаційних завдань та задач	Тестування, фронтальне та індивідуальне опитування, розв'язання ситуаційних завдань та задач
Семінар з виконанням розрахункових задач Визначення стану економічної безпеки організації: інтегральна оцінка	3	1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури для обговорення теоретичних питань 2. Самотестування. 3. Розв'язання запропонованих керівником курсу ситуаційних завдань та задач	Тестування, фронтальне та індивідуальне опитування, розв'язання ситуаційних завдань та задач
Семінар запитань і відповідей Механізм забезпечення економічної безпеки підприємства	8	1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури для обговорення теоретичних питань 2. Самотестування. 3. Підготовка до презентації доповіді.	Тестування, фронтальне та індивідуальне опитування, заслуховування та обговорювання доповідей
Разом змістовий модуль 2	50		
Разом	96		

7. Матриця зв'язку між дисципліною/ змістовим модулем, результатами навчання та компетентностями

Результати навчання	Компетентності												
	Загальні						Предметно-спеціальні						
	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6	
1. Уміння здійснювати оцінку рівня економічної безпеки держави, регіону, підприємства за різними їх складовими							+						
2. Уміння проводити оцінювання характеру та рівня загроз економічним інтересам України		+											
3. Уміння пропонувати організаційно-правові заходи підвищення ефективності діяльності органів державної влади у сфері забезпечення економічної безпеки											+		
4. Уміння розробити обґрунтовані											+		

напрями та заходи із забезпечення належного рівня економічної безпеки держави, регіонів, конкретного українського підприємства												
5. Уміння готувати рекомендації, пропозиції до проектів зовнішньої та внутрішньополітичних стратегій України, спрямованих на адекватну відповідь реальним та потенційним загрозам економічній безпеці України	+											+

8. Методи викладання

Лекції, семінарські заняття, самостійна робота (підготовка презентацій, рефератів, самостійно опрацювання додаткових питань за наведеним переліком літератури).

9. Методи оцінювання

Залік.

10. Розподіл балів, які отримують студенти

Відповідно до системи оцінювання знань студентів ДонНУЕТ, рівень сформованості компетентностей студента оцінюються у випадку проведення екзамену: впродовж семестру (100 балів).

Оцінювання студентів протягом семестру

№ теми практичного заняття	Вид роботи/бали					
	Тестові завдання	Ситуаційні завдання	Обговорення теоретичних питань теми	Індивідуальне завдання	ПМК	Сума балів
Змістовий модуль 1						
Тема 1	1		2			
Тема 2	1		2			
Тема 3	1	3				
Тема 3		4				
Тема 3		3				
Тема 3		3				
Тема 4	1	3				
Тема 4		3				
Тема 5	1		2			
Разом змістовий модуль 1	5	19	6	10	10	50
Змістовий модуль 2.						
Тема 6	1		2			
Тема 7	1		2			
Тема 8	1		2			
Тема 9	1	3				
Тема 9		3				
Тема 10	1	3				
Тема 10		3				

Тема 10		4				
Тема 11	1		2			
Разом змістовий модуль 2	6	16	8	10	10	50

11. Методичне забезпечення

1. Електронний конспект лекцій.
2. Методичні вказівки з вивчення дисципліни.
3. Індивідуальні завдання.
4. Навчальна та наукова література, нормативні документи.

12. Рекомендована література

Основна

1. Економічна безпека підприємства : навчальний посібник / [Небава М. І., Міронова Ю.В.] – Вінниця : ВНТУ, 2017. – 73 с.
2. Моделювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство: монографія / [Геєць В.М., Кизим М.О., Клебанова Т.С., Черняк О.І. та ін.] / за ред. В.М. Гейця. – Харків: ІНЖЕК. – 2006. – 240 с
3. Власюк О.С. Теорія і практика економічної безпеки в системі науки про економіку / О.С. Власюк // Нац. ін-т пробл. міжнар. безпеки при Раді нац. безпеки і оборони України. – К. – 2008. – 48 с.
4. Діагностика економічної безпеки підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/1612081553592/ekonomika/diagnostika_ekonomichnoyi_bezpeki_pidpriyemstva. – (Дата звернення: 05. 08. 2019)
5. Іванова Н.С. Прогнозування економічної безпеки регіонів для забезпечення безпеки національної економіки: монографія / Н.С. Іванова. – Кривий Ріг : ФОП Чернявський Д.О., 2018. – 381 с.

Допоміжна

6. Про національну безпеку України / Закон України // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 31, ст.241, чинний, поточна редакція. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>
7. Іванова Н.С. Теоретичний аналіз дефініції «регіональна економічна безпека» / Н.С. Іванова // Вісник Волинського інституту економіки та менеджменту. – 2018. – №20 (1). – С. 126–132.
8. Іванова Н.С. Основні аспекти прояву економічної безпеки регіону / Н.С. Іванова // Вісник ПДТУ. Серія: Економічні науки. – 2018. – №1 (54). – С. 125-129. – Режим доступу: <https://doi.org/10.31498/2225-6725.35.2018.139494>
9. Іванова Н.С. Системотворчі елементи регіональної економічної безпеки / Н.С. Іванова // Економічний простір. – 2017. – № 128. – С. 43–51
10. Пілько А. Д. Моделювання процесу оцінювання рівня економічної безпеки регіону / А. Д. Пілько, Н. В. Савчук // Бізнес Інформ. – 2015. – № 8. – С. 77-84. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2015_8_14

11. Сухоруков А. І. Моделювання та прогнозування соціально-економічного розвитку регіонів України : монографія / А. І. Сухоруков, Ю. М. Харазішвілі. – К. : НІСД. – 2012. – 368 с.
12. Іванова Н.С. Загрози регіональної економічної безпеки / Н.С. Іванова // Причорноморські економічні студії. – 2018. – № 27. – С. 50–53.
13. Іванова Н.С. Забезпечення економічної безпеки регіону через систему раннього попередження та реагування загроз / Н.С. Іванова // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: Економічні науки. – 2017. – № 8. – С. 50–54.
14. Харазішвілі Ю.М. Прогнозування індикаторів, порогових значень та рівня економічної безпеки України у середньостроковій перспективі; аналіт. доп./ Ю.М. Харазішвілі, Є.В. Дронь. – К.: НІСД. – 2014. – 117 с
15. Іванова Н.С. Основні елементи методології прогнозування регіональної економічної безпеки / Н.С. Іванова // Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі ім. Михайла Туган-Барановського. Серія : Економічні науки. – 2017. – № 2 (67). – С. 13–19.
16. Іванова Н.С. Методи прогнозування регіональної економічної безпеки / Н.С. Іванова // Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту. – 2018. – № 29. – С. 53–61.
17. Харазішвілі Ю.М. Методологічні підходи до оцінки рівня економічної безпеки країни / Ю.М. Харазішвілі // Наука та наукознавство. – 2014. – № 4. – С. 44–58
18. Іванова Н.С. Технологія прогнозування рівня регіональної економічної безпеки / Н.С. Іванова // Вісник Хмельницького національного університету: Економічні науки. – 2017. – №6. – Т.3.– С. 134–138.
19. Ivanova N. Formation of the integral indicator of economic security of the region by taxonomy method / N. Ivanova // Technology audit and production reserves. – 2018. – № 2/5 (40). – С. 24–31
20. Іванова Н.С. Дослідження економічної безпеки регіонів України / Н.С. Іванова // Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. – 2018. – № 2 (14). – С. 32–36.
21. Іванова Н.С. Групування регіонів України за показниками фінансової безпеки методами багатовимірної класифікації / Н.С. Іванова // Ефективна економіка [Електрон. наук. фах. вид.]. – 2014. – № 3. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2816>
22. Іванова Н.С. Ідентифікація однорідності об'єктів системи антикризового управління методом кластеризації / Н.С. Іванова // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2017. – №4. – С. 188–198.
23. Іванова Н.С. Диспропорції соціально-економічного розвитку регіонів / Н.С. Іванова // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. – 2017. – №1 (54). – С. 29–32
24. Іванова Н.С. Характеристика економічної безпеки регіонів за показниками їх соціально-економічного розвитку. / Н.С. Іванова // Економіка і регіон. – 2018. – Т. 1 (68). – С. 101–109.

25. Іванова Н.С. Дослідження рівня фінансової безпеки регіону на основі дискримінантної функції / Н.С. Іванова // Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Економіка». – 2013. – Т. 21 (№4). – С.260 – 267.
26. Іванова Н.С. Прогнозування рівня економічної безпеки регіонів національної економіки / Н.С. Іванова // Держава та регіони. – 2018. – № 1 (100). – С. 33–39.
27. Іванова Н.С. Компонентний аналіз показників фінансової безпеки регіонів України / Н.С. Іванова // Агросвіт. – 2014. – №6 – С. 48–52.
28. Іванова Н.С. Прогнозна модель економічної безпеки регіональних кластерів національної економіки / Н.С. Іванова // Статистика України. – 2018. – № 2. – С. 72–89.
29. Іванова Н.С. Емпіричне дослідження економічної безпеки регіонів в аспекті забезпечення безпеки національної економіки / Н.С. Іванова // Проблеми економіки. – 2018. – № 2. – С. 58–65.
30. Іванова Н.С. Оцінка впливу загроз на економічну безпеку регіонів / Н.С. Іванова // Фінансові дослідження [Електрон. наук. фах. вид.]. – 2018. – № 1. – Режим доступу: <http://fr.stu.cn.ua/index.pl?task=arcinf&l=ua&j=14&id=111>
31. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року : Постанова Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2014 р. № 385 // Офіційний вісник України. – 2014. – № 70. – Ст. 1966.
32. Про затвердження Порядку розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів : Постанова КМ України від 11 листопада 2015 р. № 932 [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/248633334>
33. Іванова Н.С. Економічна безпека регіонів в системі забезпечення економічної безпеки національної економіки / Н.С. Іванова // Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі ім. Михайла Туган-Барановського. Серія : Економічні науки. – 2018. – №1 (68). – С. 185 – 193.
34. Іванова Н.С. Еволюція та сучасне трактування системи економічної безпеки підприємства / Н.С. Іванова // Економічний простір : зб. наук. праць. – Дніпропетровськ : ПДАБА, 2010. – №44. – Том I. – С. 225 - 231.
35. Іванова Н.С. Сучасні принципи забезпечення ефективної системи економічної безпеки підприємства / Н.С. Іванова // Науковий збірник Актуальні проблеми розвитку економіки регіону – Івано-Франківськ , 2011р.: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2011. – Вип. 7. – Т. 2. – С. 57-61.
36. Іванова Н.С. Канонічний аналіз факторів економічної безпеки агропромислових підприємств / Н.С. Іванова // Науково-практичний журнал Агросвіт 2011 р. – Рада по вивченню продуктивних сил України НАН України. – Київ, 2011. – №15 – С. 33-36.
37. Іванова Н.С. Аналіз показників економічної безпеки підприємств агропромислової галузі / Н.С. Іванова, А.В. Череп // Науково-практичний

журнал Інвестиції: практика та досвід 2011 р. – Рада по вивченню продуктивних сил України НАН України. – Київ, 2011. - №17 – С. 24-27.

38. Іванова Н.С. Модель оцінки економічної безпеки агропромислових підприємств / Н.С. Іванова // Економічний часопис–XXI 2011 р. - Інститут трансформації суспільства. – Київ, 2011. – № 7-8. – С. 24-29.

39. Іванова Н.С. Оцінка факторів впливу на показники економічної безпеки підприємств агропромислової галузі / Н.С. Іванова, А.В. Череп // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. Економічні науки – Полтава, 2011. – Вип. 2. – Т. 2. – С.120-131.

40. Іванова Н.С. Застосування економіко-математичного моделювання при дослідженні ефективності системи економічної безпеки агропромислових підприємств / Н.С. Іванова // Сталий розвиток економіки 2011 р. - Університет економіки і підприємництва. – Хмельницький, 2011. –№ 4. – С. 54-60.

41. Іванова Н.С. Оцінка фінансового стану агропромислових підприємств в контексті економічної безпеки / Череп А.В., Іванова Н.С. // Облік і фінанси АПК. - 2011. - №3. - С.184-190.

42. Іванова Н.С. Визначення оптимального рівня прибутку конкурентоспроможного підприємства молочної галузі / Н.С. Іванова // Економічний аналіз. зб. наук. праць Тернопіль: Тернопільський національний економічний університет., 2012. – Вип. 11. – Ч. 2. – С. 250 – 255.

43. Іванова Н.С. Аналіз рівня фінансової безпеки промислових підприємств / Н.С. Іванова // Збірник наукових праць Донецького державного університету управління. – Серія «Економіка». – Донецьк, 2012. –Т. 13. – Вип. 238. – С.187-194

Інформаційні ресурси

1. Definition of Marketing [Електронний ресурс] : сайт Американської асоціації маркетингу – Режим доступу: <http://www.ama.org/AboutAMA/Pages/Definition-of-Marketing.aspx> (дата звернення 12.08.2015). – Назва з екрана.

2. Сайт Державного комітету статистики України[Електронний ресурс] : офіційний веб-сайт.- Режим доступу: – <http://www.ukrstat.gov.ua/>

3. Офіційний веб-сайт Європейський науковий фонд [Електронний ресурс] // Режим доступу: <<http://www.esf.org/>>.

4. Научная электронная библиотека «Киберленинка» [Электронный ресурс] //Режим доступа: <http://www.cyberleninka>.

ЧАСТИНА 2.
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ПІДГОТОВКИ ДО
СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ, РЕГІОНІВ

Тема 1. Сутність економічної безпеки

Семінар 1.1 «Економічна безпека як багаторівнева система»

План заняття:

1. *Розгорнуте обговорення основних положень теми та питань самостійного вивчення:*

1. Поняття економічної безпеки
 2. Концепції національної економічної безпеки
 3. Ієрархія зовнішніх і внутрішніх компонентів системи економічної безпеки
 4. Базові елементи економічної безпеки
2. *Індивідуальне тестування.*
3. *Презентація доповідей на тему:*
- 3.1. Глобалізація і економічна безпека країни
 - 3.2. Правове забезпечення національної безпеки України
 - 3.3. Геополітичні чинники безпеки сучасної України
 - 3.4. Небезпеки для існування Української держави

Тема 2. Національні інтереси та загрози національній економічній безпеці

Семінар 2.1 «Визначення найбільш вагомих національних інтересів та загроз економічній безпеці держави»

План заняття:

1. *Розгорнуте обговорення основних положень теми та питань самостійного вивчення:*

- 1.1. Національні економічні інтереси
 - 1.2. Умови забезпечення найважливіших національних інтересів держави: економічний аспект
 - 1.3. Загрози національній економічній безпеці
 - 1.4. Основні зовнішні загрози економічній безпеці
 - 1.5. Характеристика основних внутрішніх загроз економічній безпеці
2. *Індивідуальне тестування.*
3. *Презентація (доповідей).*
- 3.1. Національні цінності та національні економічні інтереси
 - 3.2. Проблеми мінімізації загроз національній економічній безпеці.
 - 3.3. Стратегічний вибір: основні моделі національної безпеки та зовнішньої політики України
4. *Робота групами.*

Тема: Моделі вибору стратегій безпеки України (Джерело: http://cs.cirs.kiev.ua/images/stories/2014/Strategychni_alternatyvy.pdf)

Тема 3. Складові національної економічної безпеки

Семінар 3.1 «Фінансова безпека як стратегічна складова економічної безпеки держави»

План заняття:

1. Розгорнуте обговорення основних положень теми та питань самостійного вивчення:

- 1.1. Сутність фінансової безпеки держави
- 1.2. Місце фінансової безпеки в системі національної безпеки
- 1.3. Складові фінансової безпеки держави та їх загальна характеристика

2. Індивідуальне тестування

3. Розрахункове завдання №1

Завдання:

1. Проаналізувати динаміку індикаторів інтегрального показника боргової безпеки (методом трендового аналізу), зробити висновки

2. Здійснити процедуру нормалізації даних

3. Провести розрахунок інтегрального показника стану боргової безпеки

України

2. Здійснити трендовий аналіз інтегрального показника стану боргової безпеки України

3. Зробити висновки

4. Виконану роботу завантажуюємо в СЕЗН Moodle

Вихідні дані:

1) Дані динаміки індикаторів боргової безпеки України: відношення обсягу державного та гарантованого державою боргу до ВВП, відсотків; відношення обсягу валового зовнішнього боргу до ВВП, відсотків; середньозважена дохідність ОВДП на первинному ринку, відсотків; індекс ЕМВІ+Україна; відношення обсягу офіційних міжнародних резервів до обсягу валового зовнішнього боргу, відсотків.

2) Значення індикаторів боргової безпеки для нормування

3) Вагові коефіцієнти для розрахунку субіндексів економічної безпеки та інтегрального показника економічної безпеки

Методичні вказівки розміщено на сайті СЕЗН Moodle:

<http://www.moodle.donnue.edu.ua/mod/assign/view.php?id=67691>

Семінар 3.2 «Продовольча безпека в системі економічної безпеки держави»

План заняття:

1. Розгорнуте обговорення основних положень теми та питань самостійного вивчення:

1.1. Поняття і зміст продовольчої безпеки.

1.2. Методи оцінки продовольчої безпеки.

1.3. Принципи забезпечення продовольчої безпеки України

1.4. Сучасний стан продовольчої безпеки

2. *Розрахункове завдання №2. «Розрахунок рівня продовольчої безпеки регіону (за даними _____ області)»*

Методичні вказівки розміщено на сайті СЕЗН Moodle: <http://www.moodle.donnue.edu.ua/mod/assign/view.php?id=70376>

Завдання:

1. Визначити динаміку калорійності середньодобового споживання продуктів харчування населенням _____ області за період 2000, 2005, 2010, 2013 - 2017 рр. Зробити висновки щодо відповідності граничним значенням.

2. Визначити динаміку співвідношення обсягів виробництва та споживання м'яса та м'ясних продуктів на одну особу (за даними досліджуваного регіону). Зробити висновки щодо відповідності граничним значенням.

3. Визначити динаміку співвідношення обсягів виробництва та споживання молока та молочних продуктів на одну особу (за даними досліджуваного регіону). Зробити висновки щодо відповідності граничним значенням.

4. Визначити динаміку співвідношення обсягів виробництва та споживання яєць на одну особу (за даними досліджуваного регіону). Зробити висновки щодо відповідності граничним значенням.

5. Визначити динаміку співвідношення обсягів виробництва та споживання олії на одну особу (за даними досліджуваного регіону). Зробити висновки щодо відповідності граничним значенням.

6. Визначити динаміку співвідношення обсягів виробництва та споживання цукру на одну особу (за даними досліджуваного регіону). Зробити висновки щодо відповідності граничним значенням.

7. Визначити динаміку співвідношення обсягів виробництва та споживання картоплі на одну особу (за даними досліджуваного регіону). Зробити висновки щодо відповідності граничним значенням.

8. Визначити динаміку співвідношення обсягів виробництва та споживання овочів та продовольчих баштанних культур на одну особу (за даними досліджуваного регіону). Зробити висновки щодо відповідності граничним значенням.

9. Визначити динаміку виробництва зерна на одну особу на рік (за даними досліджуваного регіону). Зробити висновки щодо відповідності граничним значенням.

10. Визначити динаміку запасів зернових культур на кінець періоду, відсотків до споживання (за даними досліджуваного регіону). Зробити висновки щодо відповідності граничним значенням.

11. Визначити динаміку частки продажу імпортованих продовольчих товарів через торговельну мережу підприємств (за даними досліджуваного регіону). Зробити висновки щодо відповідності граничним значенням.

12. Здійснити нормування значень індикаторів стану продовольчої безпеки (за даними вкладок 2.1 та 2.2, формул 2.1 та 2.2).

13. Провести розрахунок інтегрального показника стану продовольчої безпеки регіону за досліджуваний період

14. Здійснити трендовий аналіз інтегрального показника стану продовольчої безпеки регіону

15. Зробити висновки

16. Виконану роботу завантажуюмо в СЕЗН Moodle

Семінар 3.3 «Енергетична безпека в контексті економічної безпеки держави»

План заняття:

1. Розгорнуте обговорення основних положень теми та питань самостійного вивчення:

1.1. Сутність енергетичної безпеки держави та чинники, що на неї впливають

1.2. Перспективи розвитку енергетики в контексті забезпечення енергетичної безпеки.

1.3. Сучасна енергетична політика України та її вплив на енергетичну безпеку держави.

2. Завдання

Розрахункове завдання №3. 1. За даними Енергетичної стратегії України до 2035 року та даних таблиць 1 та 2 провести структурний аналіз джерел постачання енергії та виробництва електроенергії.

2. Виявити тенденції щодо пріоритетних напрямків первинного постачання енергії та виробництва електроенергії.

3. Результати мають містити рисунки та висновки.

4. Виконану роботу завантажуюмо в СЕЗН Moodle

Таблиця 1 – Структура загального первинного постачання енергії, України, млн т н.е.

Найменування джерел первинного постачання енергії	2010 рік	2015 рік	2017 рік	2020 рік (прогноз)	2025 рік (прогноз)	2030 рік (прогноз)	2035 рік (прогноз)
Вугілля	38,3	27,3	25,7	18	14	13	12
Природний газ	55,2	26,1	24,6	24,3	27	28	29
Нафтопродукти	13,2	10,5	12,9	9,5	8	7,5	7
Атомна енергія	23,4	23,0	22,5	24	28	27	24
Біомаса, біопаливо та відходи	1,5	2,1	3,0	4	6	8	11
Сонячна та вітрова енергія	0,0	0,1	0,1	1	2	5	10
ГЕС	1,1	0,5	0,8	1	1	1	1
Термальна енергія		0,5	0,5	0,5	1	1,5	2
Всього	132,3	90,1	89,6	82,3	87	91	96

Таблиця 2 – Орієнтовний прогноз виробництва електроенергії до 2035 року, млрд кВт·год

Найменування складових структури генерації електричної енергії (базовий сценарій)	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік	2020 рік	2025 рік	2030 рік	2035 рік
АЕС	87,6	80,9	85,6	84,4	85	91	93	94
ТЕС/ТЕЦ	61,7	63,2	57,3	60,3	60	64	63	63
Гідро	6,8	9,1	10,6	12,0	10	12	13	13
ВДЕ (сонце і вітер)	1,6	1,6	1,9	2,6	9	12	18	25
Всього (виробництво електричної енергії)	157,7	154,8	155,4	159,3	164	178	185	195

Семінар 3.4 «Підходи визначення стану демографічної безпеки держави»

План заняття:

1. Розгорнуте обговорення основних положень теми та питань самостійного вивчення:

- 1.1. Поняття і зміст демографічної безпеки.
- 1.2. Підходи до оцінювання демографічної безпеки: вітчизняна практика, світові рейтингові агентства.
- 1.3. Принципи забезпечення демографічної безпеки України

2. Завдання.

Розрахункове завдання №4. «Розрахунок рівня демографічної безпеки регіону (за даними _____ області)»

Методичні вказівки розміщено на сайті СЕЗН Moodle: <http://www.moodle.donnuet.edu.ua/mod/assign/view.php?id=70376>

Завдання:

1. Завантажити документ «Прізвище_Р34_Т3», зберегти його із власним прізвищем
2. Ознайомитися із фактичними значеннями індикаторів демографічної безпеки України в регіональному розрізі, 2016 – 2018 рр. (документ «*Ваше Прізвище_Р34_Т6*»)
3. Визначити регіони із мінімальними та максимальними значеннями індикаторів демографічної безпеки за досліджуваний період.
4. Обрати регіон, за даними якого планується проводити розрахунок демографічної безпеки
5. Заповнити таблицю вихідних даних – лист «Аналіз» (використовуючи дані інших листів документу «*Ваше Прізвище_Р34_Т3*»). **Увага:** якщо все вірно буде заповнено (без зміщень стовпчиків, строк тощо), то данні «підтягнуться» в таблицю листа «Р34».
6. Проаналізувати відхилення відносно попередніх періодів (заповнити таблицю лист «Аналіз»). Зробити висновки

7. Провести нормалізацію даних згідно формул для стимуляторів та дестимуляторів та даних листа «Характеристичні значення індикатора»

8. Розрахувати інтегральний показник демографічної безпеки обраного регіону за 2016-2018 рр. Зробити висновок щодо його рівня та змін.

9. Зробити загальний висновок

10. Виконання завдання має супроводжуватися рисунками

11. Виконану роботу завантажуюмо в СЕЗН Moodle

Тема 4. Проблеми та сучасні механізми забезпечення економічної безпеки України

Семінар 4.1 «Визначення проблем забезпечення економічної безпеки»

План заняття:

1. *Розгорнуте обговорення основних положень теми та питань самостійного вивчення:*

1.1. Тіньова економіка як фактор загрози національній безпеці України

1.2. Види економічних відносин в умовах тіньової економіки

1.3. Проблеми реалізації заходів забезпечення економічної безпеки

2. *Індивідуальне тестування*

3. *Презентація доповідей на тему:*

3.1. Тіньовий ринок праці

3.2. Легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом у системі загроз економічній безпеці

3.3. Компаративний аналіз тіньового сектору економіки за країнами

Тема 5. Регіональна компонента забезпечення національної економічної безпеки: сутність і основні чинники економічної безпеки регіону

Семінар 5.1 «Регіональна компонента забезпечення національної економічної безпеки»

План заняття:

1. *Розгорнуте обговорення основних положень теми та питань самостійного вивчення:*

1.1. Сутнісні характеристики економічної безпеки регіонів

1.2. Основні аспекти прояву економічної безпеки регіону

1.3. Системний підхід до управління економічною безпекою регіонів

1.4. Загрози забезпечення економічної безпеки регіонів

2. *Індивідуальне тестування*

3. *Розрахункове завдання №6. «Оцінка та аналіз рівня економічної безпеки _____ області». Частина 1*

Завдання:

1. На підставі отриманих даних щодо продовольчої, демографічної та соціальної (за «Індексом регіонального людського розвитку») безпек обраного регіону розрахувати інтегральних показник економічної безпеки регіону:

2. Сформувані зведену таблицю «РЕБ» із даними продовольчої, демографічної безпеки та ІРЛР (як соціальна безпека, лист «ІРЛР») за 2016-2018 рр.

3. Побудувати діаграму «Лепесткова» за 2016-2018 рр. у розрізі складових економічної безпеки. Зробити висновки

4. Визначити рівень економічної безпеки Вашого регіону із врахуванням таких вагових коефіцієнтів:

Субіндекси економічної безпеки	Значення вагового коефіцієнта
Демографічна безпека	0,3113
Продовольча безпека	0,3433
Соціальна безпека	0,3454

5. Проаналізувати динаміку, відхилення, тенденцію.

6. Зробити висновки

7. Виконану роботу завантажуюмо в СЕЗН Moodle

Методичні вказівки розміщено на сайті СЕЗН Moodle:
<http://www.moodle.donnuet.edu.ua/mod/assign/view.php?id=93181>

Семінар 5.2 «Регіональні диспропорції економічного розвитку як загроза безпеці національній економіки»

План заняття:

1. Обговорення основних положень теми та питань самостійного вивчення:

1.1. Регіональні диспропорції економічного розвитку як загроза безпеці національній економіки: прояви, реальний стан

2. Завдання.

Розрахункове завдання №6. «Оцінка та аналіз рівня економічної безпеки області». Частина 2

Завдання:

1. За даними щодо соціально-економічного розвитку регіонів за останні періоди (Листи «СЕРР_2016», «СЕРР_2017»,...«СЕРР_20nn») виконати розрахунок інтегрального показника за такими формулами:

$$Z_{xi} = 0.00016X_1 + 0.00159X_2 + 0.00007X_3 + 0.00044X_4 - 0.03402X_5 + 0.00032X_6 + 0.00054X_7 + 0.00032X_8 + 0.00019X_9 + 0.000761X_{11} \quad (5.1)$$

$$Z_{yi} = 0.000141Y_1 + 0.000012Y_2 + 0.000006Y_3 + 0.00025Y_4 + 0.038396Y_5 + 0.010313Y_6 \quad (5.2)$$

2. Побудувати точечний малюнок із координатами (Z_{xi} ; Z_{yi}).

3. Зробити висновки, порівняти із розрахунками частини 1.
4. Робота групами: порівняти результати розрахунків із іншими регіонами. Зробити висновок щодо наявності диспропорцій та причин їх виникнення.
5. Виконану роботу завантажуюємо в СЕЗН Moodle

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ОРГАНІЗАЦІЙ

Тема 6. Загальні теоретичні положення економічної безпеки підприємства

Семінар 6.1 «Актуальність проблеми забезпечення економічної безпеки підприємства»

План заняття:

1. *Розгорнуте обговорення основних положень теми та питань самостійного вивчення:*
 - 1.1. Поняття економічної безпеки організації: еволюція та підходи трактування дефініції.
 - 1.2. Концептуальні засади економічної безпеки
 - 1.3. Організація системи економічної безпеки підприємства.
 - 1.4. Місце підсистеми управління економічною безпекою підприємства в системі його стратегічного управління
2. *Індивідуальне тестування*
3. *Презентація доповідей на тему:*
 - 3.1. Принципи ефективного управління економічною безпекою підприємства
 - 3.2. Організаційна структура та функції відділу забезпечення економічної безпеки підприємства
 - 3.3. Підсистема управління економічною безпекою підприємства в системі його стратегічного управління: опис зв'язків

Тема 7. Загрози економічній безпеці підприємств

Семінар 7.1 «Ідентифікація загроз економічній безпеці підприємства»

План заняття:

1. *Розгорнуте обговорення основних положень теми та питань самостійного вивчення:*
 - 1.1. Поняття загроза, небезпека, ризик
 - 1.2. Класифікація загроз економічній безпеці підприємства.
 - 1.3. Сфери прояву загроз економічній безпеці підприємства.

2. Індивідуальне тестування

3. Презентація доповідей на тему:

3.1. Захист економічних інтересів і економічної безпеки українського бізнесу

3.2. Внутрішні загрози економічній безпеці підприємства

3.3. Стимулювання дій керівництва підприємства з теорії раннього попередження

Тема 8. Економічні злочини як фактор ризику економічної безпеки підприємства

Семінар 8.1 «Економічні злочини, які впливають на стан економічної безпеки підприємництва»

План заняття:

1. Розгорнуте обговорення основних положень теми та питань самостійного вивчення:

1.1. Характеристика та ознаки злочинів, що вчиняються службовими особами.

1.2. Злочини, пов'язані з незаконним одержанням і розголошенням відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю

1.3. Злочини, пов'язані з безпосередньою діяльністю на ринку, зокрема, щодо монополістичних дій та обмеження конкуренції

2. Індивідуальне тестування

3. Презентація доповідей на тему:

3.1. Модель забезпечення безпеки конфіденційної інформації

3.2. Модель забезпечення безпеки основних фондів

3.3. Комерційна таємниця та основні способи її захисту

Тема 9. Функціональні складові організації економічної безпеки підприємства

Семінар 9.1 «Служба безпеки підприємства»

План заняття:

1. Розгорнуте обговорення основних положень теми та питань самостійного вивчення:

1.1. Сутність ціль та функції служби безпеки підприємства

1.2. Основні задачі служби безпеки підприємства

1.3. Структура та діяльність служби безпеки підприємства

2. Індивідуальне тестування.

3. Презентація доповідей на тему:

3.1. Модель забезпечення безпеки конфіденційної інформації

- 3.2. Модель забезпечення безпеки основних фондів
- 3.3. Комерційна таємниця та основні способи її захисту

Семінар 9.2 «Функціональні складові організації економічної безпеки підприємства»

План заняття:

1. Розгорнуте обговорення основних положень теми та питань самостійного вивчення:

- 1.1. Вимоги до формування системи показників для проведення аналізу внутрішніх факторів економічної безпеки підприємства
 - 1.2. Формування системи показників за складовими економічної безпеки підприємства: майнового стану, виробнича, фінансова, інноваційно-інвестиційна, управління персоналом
 - 1.3. Врахування в системі показників-стимуляторів та показників-дестимуляторів
2. Завдання.

Розрахункове завдання №7. «Визначення загроз підприємства на базі результатів аналізу річної звітності підприємства».

1. Необхідно обрати підприємство, за даним якого буде здійснюватися аналіз та оцінка рівня економічної безпеки. Рекомендується скористатися даними сайтів <https://stockmarket.gov.ua/db/xml/yearreports/> , <https://smida.gov.ua/db/emitent/reports/xml>

2. Доречно ознайомитися із інформацією із вкладок «Основні відомості про емітента», «Інформація про основні засоби емітента (за залишковою вартістю)», «Опис бізнесу», «Річна фінансова звітність» тощо.

3. Із вкладки «Річна фінансова звітність» копіюємо «Баланс» та «Звіт про фінансові результати», кількість періодів дослідження – 3 (роки, квартали);

4. Здійснюємо вертикальний та горизонтальний аналіз фінансової звітності

5. Виходячи із отриманих результатів, враховуючи специфіку діяльності підприємства та звертаючись до теоретичного матеріалу виокремити загрози для досліджуваного підприємства

6. Сформуванню систему показників за складовими економічної безпеки досліджуваного підприємства, виокремити показники-стимулятори та показники-дестимулятори

7. Не забуваємо про візуальний супровід результатів проведеного дослідження

8. Виконану роботу завантажуюмо в СЕЗН Moodle

Тема 10. Методичні підходи до оцінки та аналізу економічної безпеки підприємства

Семінар 10.1 «Розрахунок індикаторів економічної безпеки організації: визначення динаміки, слабких місць»

План заняття:

1. Обговорення основних положень теми та питань самостійного вивчення:

- 1.1. Основи дослідження рівня економічної безпеки підприємства
- 1.2. Загальні методичні підходи до оцінки та аналізу економічної безпеки підприємства
- 1.3. Алгоритм оцінки рівня економічної безпеки

2. Індивідуальне тестування.

3. Завдання.

Розрахункове завдання №8 «Розрахунок індикаторів економічної безпеки організації: визначення динаміки, слабких місць»

Завдання:

1. Здійснити розрахунок фінансових показників економічної безпеки досліджуваного підприємства за даними результатів розрахункового завдання № 7. Результати представити в табл. 1

2. Здійснити аналіз фактичних значень фінансових показників економічної безпеки досліджуваного підприємства відносно їх нормативних значень (граничних значень)

3. Дослідити динаміку фактичних значень індикаторів економічної безпеки, виявити негативні тенденції

4. Зробити висновки

5. Виконану роботу завантажити в СЕЗН Moodle

Таблиця 1 – Індикатори економічної безпеки досліджуваного підприємства, 2016-2018 рр.

Назва	Формула	Граничне значення	2016	2017	2018
Показники ліквідності	Показують здатність підприємства розраховуватись за своїми зобов'язаннями за рахунок наявних активів				
Оцінка ліквідності					
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Грошові кошти / Поточні зобов'язання	0,2			
Коефіцієнт проміжної ліквідності	(Оборотні активи - товарно-матеріальні запаси) / Поточні зобов'язання	0,7			
Коефіцієнт загальної ліквідності (покриття)	Оборотні активи / Поточні зобов'язання	2			
Оцінка фінансової стійкості					
Показники фінансової стійкості	Показують залежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування				
Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	Власний капітал / Активи	0,5			
Коефіцієнт фінансової залежності	Активи / Власний капітал	2			
Коефіцієнт заборгованості	Позикові кошти / Активи	1			

Відношення заборгованості до власного капіталу(коефіцієнт фінансового ризику)	Позичені кошти / Власний капітал	2			
Показники ділової активності	Показують швидкість використання залучених ресурсів				
Оборотність дебіторської заборгованості	Виручка від реалізації / Середньорічна вартість дебіторської заборгованості	12			
Оборотність кредиторської заборгованості	Собівартість реалізованої продукції / Середньорічна вартість кредиторської заборгованості	12			
Період погашення дебіторської заборгованості, днів	Кількість днів у періоді / Оборотно-кредиторської заборгованості	30			
Період погашення кредиторської заборгованості, днів	Кількість днів у періоді / Оборотно-дебіторської заборгованості	45			
Оборотність активів	Виручка від реалізації / Середньорічна вартість активів	1,25			
Оборотність товарно-матеріальних запасів	Собівартість реалізованої продукції / Середньорічна вартість товарно-матеріальних запасів	5			
Період обороту товарно-матеріальних запасів, днів	Кількість днів у періоді / Оборотно-матеріальних запасів	45			
Оцінка рентабельності					
Показники прибутковості	Показують ефективність використання залучених ресурсів				
Рентабельність активів	Чистий прибуток / Середньорічна вартість активів	10			
Рентабельність власного капіталу	Чистий прибуток / Середньорічна вартість власного капіталу	25			
Оцінка майнового стану підприємства					
Коефіцієнт зношення основних засобів	Вартість зношеності основних засобів за відповідний період / Вартість основних засобів на початок звітного періоду	0,5			
Коефіцієнт придатності основних засобів	Вартість основних засобів на початок звітного періоду / Вартість зношеності основних засобів за відповідний період	0,5			
Фондовіддача	Чиста виручка / Середньорічна вартість основних засобів	0,6			
Матеріалоємність	Матеріальні витрати / Чистий дохід	0,5			

Семінар 10.2 «Визначення стану економічної безпеки організації: інтегральна оцінка»

План заняття:

1. Обговорення основних положень теми та питань самостійного вивчення:

1.1. Алгоритм оцінки рівня економічної безпеки підприємств

3. Завдання.

Розрахункове завдання №9 «Інтегральна оцінка рівня економічної безпеки організації»

Завдання:

1. Визначаються показники, які характеризують економічну безпеку підприємств, також визначається методика їхнього обчислення (Розрахункові завдання №6 та №7).

2. Визначається інформаційна база для оцінки рівня економічної безпеки підприємства. Джерелами інформації є баланс підприємства, звіт про фінансові результати (Розрахункові завдання №6 та №7).

3. Сформувати таблицю відхилень фактичних значень від нормативних (граничних) (Розрахункове завдання №7)

4. Здійснити бальну оцінку. Для економічної безпеки підприємства дуже важливі не стільки самі показники, як їхні граничні значення. Граничне значення - це гранично припустима величина показника, недотримання якої приведе до руйнівних процесів і загрожує економічній безпеці підприємства. Якщо розмір відхилення фактичного значення від граничного більше 100%, то даному показнику дається оцінка в 0 балів. У випадку коливання розміру відхилення від 0 до 100% для кожних 10% відхилення від граничної величини бальна оцінка знижується на 0,1 бала.

5. Розрахувати інтегральний показник ЕБ. За результатами попереднього аналізу відповідності фактичних значень показників-складових економічної безпеки із їхніми граничними значеннями на четвертому етапі визначаються показники рівня економічної безпеки.

В результаті усереднення бальних оцінок розраховується комплексний показник економічної безпеки.

$$КПБ = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n БЗ_i. \quad (1)$$

де КПБ – комплексний показник безпеки;

БЗ_i – бальне значення і-го елемента системи економічної безпеки;

n- кількість елементів системи економічної безпеки.

6. Оцінити інтегральний показник економічної безпеки досліджуваного підприємства. Показники, що характеризують економічну безпеку, коливаються в діапазоні від 0 до 1, залежно від відхилення від граничної величини. Виходячи із цього, підприємство, з погляду економічної безпеки можуть класифікуватися за 4-ма групами: 1) абсолютно безпечні, коли головна характеристика дорівнює 1; 2) безпечні - 0,7 - 0,9; 3) достатньо безпечні - 0,5-0,6; 4) небезпечні - 0-0,4.

7. Визначити динаміку інтегрального показника економічної безпеки досліджуваного підприємства

8. Зробити висновки

9. Виконану роботу завантажити в СЕЗН Moodle

Семінар 10.3 «Визначення стану економічної безпеки організації: методи оцінки ймовірності банкрутства»

План заняття:

1. Обговорення основних положень теми та питань самостійного вивчення:

- 1.1. Ступінь ймовірності банкрутства на основі моделі Альтмана
- 1.2. Модель оцінки платоспроможності фірм на основі багатомірного дискримінантного аналізу (MDA)
- 1.3. Метод credit-men (Ж. Депалян, Франція)
- 1.4. Рейтингове число (Сайфуллін Р. С. і Кадиков Г. Г.)
- 1.5. Методика кредитного скорингу

3. Завдання.

Розрахункове завдання №10 «Оцінка ймовірності банкрутства досліджуваного підприємства»

Завдання:

1. За даними фінансової звітності досліджуваного підприємства та результатами попередніх розрахункових завдань здійснити оцінку ймовірності банкрутства досліджуваного підприємства.

2. Модель Альтмана (Z-рахунок Альтмана).

$$Z\text{-рахунок} = 1,2 K_1 + 1,4 K_2 + 3,3 K_3 + 0,6 K_4 + K_5, \quad (1)$$

де K_1 – частка власного обігового капіталу у загальній величині активів підприємства;

K_2 – відношення нерозподіленого прибутку до активів;

K_3 – відношення прибутку до сплати відсотків до загальної величини активів;

K_4 – відношення ринкової вартості акціонерного капіталу до величини позикового капіталу;

K_5 – відношення виручки від реалізації продукції до загальної величини активів.

Результати розрахунків на основі моделі Альтмана показали, в яких випадках збільшується ступінь ймовірності банкрутства підприємств (табл. 1).

Таблиця 1 – Ступінь ймовірності банкрутства на основі моделі Альтмана

Значення z-рахунку	Ймовірність банкрутства
1,8 і менше	Дуже висока
Від 1,8 до 2,7	Висока
Від 2,71 до 2,9	Існує можливість
3,0 і вище	Дуже низька

3. Оцінка фінансового стану підприємств – рейтингове число

$$R = 2K_{звз} + 0,1K_{пл} + 0,08K_{оа} + 0,45K_{м} + K_{рк}, \quad (2)$$

де $K_{звз}$ – коефіцієнт забезпеченості підприємства власними засобами;

$K_{пл}$ – коефіцієнт поточної ліквідності;

$K_{оа}$ – коефіцієнт оборотності оборотних активів;

K_M – комерційна маржа (рентабельність продажу);

K_{PK} – рентабельність власного капіталу.

При повній відповідності фінансових коефіцієнтів їх мінімальним нормативним рівням рейтингове число буде рівне одиниці і організація має задовільний стан економіки. Фінансовий стан підприємств з рейтинговим числом менше одиниці характеризується як незадовільне.

4. Метод credit-men (Ж. Депалян, Франція):

1) коефіцієнт швидкої ліквідності:

$$K_{ШВЛКВ} = \frac{(\text{оборотні активи} - \text{виробничі запаси}) + \text{витрати майбутніх періодів}}{\text{поточні зобов'язання} + \text{доходи майбутніх періодів}} ;$$

2) коефіцієнт кредитоспроможності визначається таким чином:

$$K_{KP} = \frac{\text{Власний капітал}}{\text{Довгострокові та поточні зобов'язання}}$$

3) Коефіцієнт іммобілізації власного капіталу:

$$K_{ИМВК} = \frac{\text{Власний капітал}}{\text{Необоротні активи}} ;$$

4) коефіцієнт оборотності запасів розраховується таким чином:

$$K_{ОБЗАП} = \frac{\text{Чистий дохід від реалізації продукції}}{\text{Середня величина залишків запасів}} ;$$

5) коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості:

$$K_{ОБДЗ} = \frac{\text{Чистий дохід (виручка від реалізації продукції)}}{\text{Середні залишки дебіторської заборгованості}} .$$

Для кожного коефіцієнта визначають його нормативне значення з урахуванням специфіки галузі, порівнюють з показником на підприємстві та обчислюють значення функції N:

$$N = 25R_1 + 25R_2 + 10R_3 + 20R_4 + 20R_5 . \quad (3)$$

У формулі (3) R_i визначаються таким чином:

$$R_i = \frac{\text{Значення показника для досліджуваного підприємства } N_i}{\text{Нормативне значення цього показника}} . \quad (4)$$

Якщо $N = 100$, то фінансова ситуація підприємства нормальна, якщо $N > 100$, то ситуація позитивна, якщо $N < 100$, то ситуація на підприємстві викликає занепокоєння.

5. Порівняти результати проведених розрахунків (зведена таблиця)

6. Зробити висновки

7. Виконану роботу завантажити в СЕЗН Moodle

Тема 11. Механізм забезпечення економічної безпеки підприємства

Семінар 11.1 «Формування механізму забезпечення економічної безпеки підприємства»

План заняття:

1. Розгорнуте обговорення основних положень теми та питань самостійного вивчення:

1.1. Усвідомлення необхідності визначення потреб в забезпеченні економічної безпеки.

1.2. Механізм управління економічною безпекою підприємства

1.3. Структура механізму управління економічною безпекою підприємства

2. Індивідуальне тестування

3. Презентація доповідей на тему:

3.1. Практика формування механізму забезпечення економічної безпеки підприємства: світовий досвід (на прикладі діючого підприємства)

3.2. Практика формування механізму забезпечення економічної безпеки підприємства: вітчизняний досвід (на прикладі діючого підприємства)

**ЧАСТИНА 3.
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ
РОБОТИ СТУДЕНТІВ**

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТОВАРНОГО РИНКУ

Тема 1. Сутність економічної безпеки

Семінар 1.1. «Економічна безпека як багаторівнева система»

Методи контролю: усне та письмове опитування, письмове індивідуальне тестування, спостереження за участю в дискусії, оцінювання доповіді

Завдання для самостійної роботи:

1. *Опрацюйте конспект лекцій та рекомендовану літературу для обговорення теоретичних питань теми на семінарському занятті.*

2. *Самостійно опрацюйте питання:*

2.1. Ієрархія зовнішніх і внутрішніх компонентів системи економічної безпеки

2.2. Базові елементи економічної безпеки

3. *Розв'яжіть тестові завдання.*

1. Складовими економічної безпеки держави є

A. фінансова, інвестиційна, інноваційна і зовнішньоекономічна

B. макроекономічна, інвестиційна, соціальна, виробнича, енергетична

C. фінансова, макроекономічна, інформаційна, енергетична

D. макроекономічна, валютна, інвестиційна, інформаційна

2. Наука, що займається вивченням проблем забезпечення економічної безпеки має назву

A. екомітейт

B. екосек'юрейт

C. екосестейт

D. еконергейт

3. Основними рівнями забезпечення економічної безпеки є

A. національний і міжнародний

B. локальний і державний

C. індивідуальний і державний

D. регіональний і міжнародний

4. У перекладі з грецької термін «безпека» означає

A. стійкість і стабільність

B. володіти ситуацією

C. захист національних інтересів

D. забезпечувати незалежність

5. В якому із перелічених документів окреслено підходи до визначення інтегрального індексу економічної безпеки

- A. Стратегії національної безпеки України
- B. Конституції України
- C. Концепції (Основи державної політики) національної безпеки України
- D. Методиці розрахунку рівня економічної безпеки України

6. Яким нормативно-правовим документом визначено, що «забезпечення економічної безпеки держави є однією із найважливіших функцій держави»

- A. Конституцією України
- B. Законом України «Про Раду національної безпеки і оборони України»
- C. Законом України «Про основи національної безпеки України»
- D. Кримінальним кодексом

7. Економічна безпека - це

- A. об'єктивна можливість негативного впливу на певне явище, систему, механізм, соціальний організм, внаслідок чого може бути заподіяна шкода, що призведе до занепаду, кризового стану тощо
- B. ступінь (рівень) захищеності від негативного впливу внутрішніх або зовнішніх чинників
- C. стан національної економіки, за якого зберігається економічна стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз з метою реалізації національних економічних інтересів, та задоволення потреб особи, суспільства, держави
- D. конкретна і безпосередня форма небезпеки або сукупність негативних чинників чи умов

4. Підготуйте доповідь та її презентацію.

- 4.1. Глобалізація і економічна безпека країни
- 4.2. Правове забезпечення національної безпеки України
- 4.3. Геополітичні чинники безпеки сучасної України
- 4.4. Небезпеки для існування Української держави

Список рекомендованої літератури

Основна

1. Моделювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство: монографія / [Гейць В.М., Кизим М.О., Клебанова Т.С., Черняк О.І. та ін.] / за ред. В.М. Гейця. – Харків: ІНЖЕК. – 2006. – 240 с

2. Власюк О.С. Теорія і практика економічної безпеки в системі науки про економіку / О.С. Власюк // Нац. ін-т пробл. міжнар. безпеки при Раді нац. безпеки і оборони України. – К. – 2008. – 48 с.

Допоміжна

3. Про національну безпеку України / Закон України // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 31, ст.241, чинний, поточна редакція. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>

4. Офіційний сайт Національної бібліотеки імені В.І. Вернадського [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/>

5. Офіційний веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws> World Competitiveness Yearbook [Електронний ресурс] / IMD, 2018. – Режим доступу: <http://https://www.imd.org/wcc/world-competitiveness-center-rankings/world-competitiveness-ranking-2018>

6. About Euromoney's Country Risk Rating [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.euromoney.com/Poll/10683/PollsAndAwards/CountryRisk.html>

7. Сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

8. Сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://me.gov.ua/>

9. Worldwide Governance Indicators (WGI) project [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://info.worldbank.org/governance/wgi/index.aspx#home>

Тема 2. Національні інтереси та загрози національній економічній безпеці

Семінар 2.1 «Визначення найбільш вагомих національних інтересів та загроз економічній безпеці держави»

Методи контролю: усне та письмове опитування, спостереження за участю в дискусії, оцінювання доповіді

Завдання для самостійної роботи:

1. *Опрацюйте конспект лекцій та рекомендовану літературу для обговорення теоретичних питань теми на семінарському занятті.*

2. *Самостійно опрацюйте питання:*

2.1. Основні зовнішні загрози економічній безпеці

2.2. Характеристика основних внутрішніх загроз економічній безпеці

3. *Розв'яжіть тестові завдання.*

1. Японська концепція комплексної національної сили включає в себе наступні ключові елементи

А. здатність робити внесок у міжнародне співтовариство, здатність до виживання за кризових і екстремальних міжнародних умов, потенціал можливого силового тиску, тобто здатність держави нав'язувати іншим країнам свою волю

- V. єдність громадянського суспільства і держави, потенціал можливого силового тиску, тобто здатність держави нав'язувати іншим країнам свою волю
- C. життєво важливі матеріальні, інтелектуальні цінності, визначальні потреби суспільства і держави, реалізація яких гарантує економічний суверенітет держави, її незалежність у розробці економічної політики та реалізації управлінських рішень, стійкість національної економіки, її відтворення та прогресивний розвиток
- D. сукупність заходів, спрямованих на забезпечення сталого світового економічного розвитку, метою якого є досягнення максимальної безпеки та високого рівня життя для кожної особистості, незалежно від нації або національності, за умови збереження світу для майбутніх поколінь

2. Національні економічні інтереси - це

- A. сукупність заходів, спрямованих на забезпечення сталого світового економічного розвитку, метою якого є досягнення максимальної безпеки та високого рівня життя для кожної особистості, незалежно від нації або національності, за умови збереження світу для майбутніх поколінь
- V. життєво важливі матеріальні, інтелектуальні цінності, визначальні потреби суспільства і держави, реалізація яких гарантує економічний суверенітет держави, її незалежність у розробці економічної політики та реалізації управлінських рішень, стійкість національної економіки, її відтворення та прогресивний розвиток
- C. здатність робити внесок у міжнародне співтовариство, здатність до виживання за кризових і екстремальних міжнародних умов, потенціал можливого силового тиску, тобто здатність держави нав'язувати іншим країнам свою волю
- D. стан економіки та інститутів влади, за якого забезпечується гарантований захист національних інтересів, гармонійний, соціально орієнтований розвиток країни в цілому, достатній економічний та оборонний потенціал навіть за найнесприятливіших варіантів розвитку внутрішніх та зовнішніх процесів

3. За класифікаційною ознакою за ступенем важливості національні економічні інтереси поділяють на

- A. життєво важливі; стратегічні; тактичні
- V. паралельні; конфронтаційні; розбіжні; спільні
- C. внутрішні; зовнішні
- D. нереалізовані; частково реалізовані; реалізовані

4. За класифікаційною ознакою за тривалістю дії національні економічні інтереси поділяють на

- A. внутрішні; зовнішні

- В. довготривалі; середньотривалі; короткотривалі
- С. паралельні; конфронтаційні; розбіжні;спільні
- Д. нереалізовані; частково реалізовані; реалізовані

5. За класифікаційною ознакою за характером зіткнення національні економічні інтереси поділяють на

- А. паралельні; конфронтаційні; розбіжні;спільні
- В. внутрішні; зовнішні
- С. нереалізовані; частково реалізовані; реалізовані
- Д. виробничі; фінансові; експортно-імпортні; технологічні; інституційні; військово-економічні; соціально-економічні; демографо-економічні; еколого-економічні та ін.

4. Підготуйте аналіз доповіді та її презентацію.

4.1 Національні цінності та національні економічні інтереси

4.2. Проблеми мінімізації загроз національній економічній безпеці.

4.3. Стратегічний вибір: основні моделі національної безпеки та зовнішньої політики України

Список рекомендованої літератури

Основна

1. Моделювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство: монографія / [Геєць В.М., Кизим М.О., Клебанова Т.С., Черняк О.І. та ін.] / за ред. В.М. Гейця. – Харків: ІНЖЕК. – 2006. – 240 с
2. Власюк О.С. Теорія і практика економічної безпеки в системі науки про економіку / О.С. Власюк // Нац. ін-т пробл. міжнар. безпеки при Раді нац. безпеки і оборони України. – К. – 2008. – 48 с.

Допоміжна

3. Про національну безпеку України / Закон України // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 31, ст.241, чинний, поточна редакція. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>
4. Офіційний сайт Національної бібліотеки імені В.І. Вернадського [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/>
5. Офіційний веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws> World Competitiveness Yearbook [Електронний ресурс] / IMD, 2018. – Режим доступу: <http://https://www.imd.org/wcc/world-competitiveness-center-rankings/world-competitiveness-ranking-2018>
6. About Euromoney's Country Risk Rating [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.euromoney.com/Poll/10683/PollsAndAwards/CountryRisk.html>
7. Сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

8. Сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://me.gov.ua/>
9. Worldwide Governance Indicators (WGI) project [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://info.worldbank.org/governance/wgi/index.aspx#home>

Тема 3. Складові національної економічної безпеки

Семінар 3.1 «Фінансова безпека як стратегічна складова економічної безпеки держави»

Методи контролю: усне та письмове опитування, спостереження за участю в дискусії, розв'язок розрахункових завдань

Завдання для самостійної роботи:

1. *Опрацюйте конспект лекцій та рекомендовану літературу для обговорення теоретичних питань теми на семінарському занятті.*

2. *Самостійно опрацюйте питання:*

2.1. Місце фінансової безпеки в системі національної безпеки

2.2. Складові фінансової безпеки держави та їх загальна характеристика

3. *Розв'яжіть тестові завдання.*

1. Складовими економічної безпеки держави є

А. зовнішньоекономічна, фінансова, інформаційна, зовнішньополітична

В. макроекономічна, інвестиційна, соціальна, виробнича, енергетична

С. фінансова, макроекономічна, інформаційна, енергетична

Д. макроекономічна, валютна, інвестиційна, інформаційна

2. Об'єктом фінансової безпеки держави є

А. фінансова система

В. фінансовий механізм

С. фінансові ресурси

Д. фінансові відносини

3. Складовими фінансової безпеки держави слід вважати

А. валютну, боргову, інвестиційну, інформаційну, безпеку фондового ринку

В. грошово-кредитну, валютну, банківську, боргову, бюджетну

С. валютну, боргову, безпеку фондового ринку, грошово-кредитну, виробничу

Д. усі відповіді вірні

4. Основними елементами механізму забезпечення фінансової безпеки держави є

А. доктрина, концепція, стратегія, політика, тактика

В. інтереси, загрози, захист інтересів

С. моніторинг, індикатори, граничні значення індикаторів

Д. усі відповіді вірні

5. Система організаційних та інституційно-правових заходів впливу, спрямованих на своєчасне виявлення, попередження, нейтралізацію та ліквідацію загроз фінансовій безпеці держави, це

- А. елементи фінансової безпеки
- В. фактори, що впливають на фінансову безпеку
- С. механізм забезпечення фінансової безпеки
- Д. усі відповіді вірні

Список рекомендованої літератури

Основна

1. Моделювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство: монографія / [Геєць В.М., Кизим М.О., Клебанова Т.С., Черняк О.І. та ін.] / за ред. В.М. Гейця. – Харків: ІНЖЕК. – 2006. – 240 с
2. Власюк О.С. Теорія і практика економічної безпеки в системі науки про економіку / О.С. Власюк // Нац. ін-т пробл. міжнар. безпеки при Раді нац. безпеки і оборони України. – К. – 2008. – 48 с.

Допоміжна

3. Про національну безпеку України / Закон України // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 31, ст.241, чинний, поточна редакція. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>
4. Офіційний сайт Національної бібліотеки імені В.І. Вернадського [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/>
5. Офіційний веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws> World Competitiveness Yearbook [Електронний ресурс] / IMD, 2018. – Режим доступу: <http://https://www.imd.org/wcc/world-competitiveness-center-rankings/world-competitiveness-ranking-2018>
6. About Euromoney's Country Risk Rating [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.euromoney.com/Poll/10683/PollsAndAwards/CountryRisk.html>
7. Сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
8. Сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://me.gov.ua/>
9. Worldwide Governance Indicators (WGI) project [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://info.worldbank.org/governance/wgi/index.aspx#home>

Семінар 3.2 «Продовольча безпеки в системі економічної безпеки держави»

Методи контролю: усне та письмове опитування, спостереження за участю в дискусії, розв'язок розрахункових завдань

Завдання для самостійної роботи:

1. *Опрацюйте конспект лекцій та рекомендовану літературу для обговорення теоретичних питань теми на семінарському занятті.*

2. *Самостійно опрацюйте питання:*

2.1. Методи оцінки продовольчої безпеки.

2.2. Принципи забезпечення продовольчої безпеки України

2.3. Сучасний стан продовольчої безпеки

3. *Розрахункове завдання №2. «Розрахунок рівня продовольчої безпеки регіону (за даними _____ області)»*

Методичні вказівки розміщено на сайті СЕЗН Moodle:
<http://www.moodle.donnuet.edu.ua/mod/assign/view.php?id=70376>

В межах самостійної роботи необхідно виконати пункти 12-16 виконаного завдання, а саме:

– Здійснити нормування значень індикаторів стану продовольчої безпеки (за даними вкладок 2.1 та 2.2, формул 2.1 та 2.2).

– Провести розрахунок інтегрального показника стану продовольчої безпеки регіону за досліджуваний період

– Здійснити трендовий аналіз інтегрального показника стану продовольчої безпеки регіону

– Зробити висновки

– Виконану роботу завантажуюмо в СЕЗН Moodle

Список рекомендованої літератури

Основна

1. Моделювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство: монографія / [Геєць В.М., Кизим М.О., Клебанова Т.С., Черняк О.І. та ін.] / за ред. В.М. Гейця. – Харків: ІНЖЕК. – 2006. – 240 с

2. Власюк О.С. Теорія і практика економічної безпеки в системі науки про економіку / О.С. Власюк // Нац. ін-т пробл. міжнар. безпеки при Раді нац. безпеки і оборони України. – К. – 2008. – 48 с.

Допоміжна

3. Про національну безпеку України / Закон України // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 31, ст.241, чинний, поточна редакція. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>

4. Офіційний сайт Національної бібліотеки імені В.І. Вернадського [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/>

5. Офіційний веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws> World Competitiveness Yearbook [Електронний ресурс] / IMD, 2018. – Режим доступу: <http://https://www.imd.org/wcc/world-competitiveness-center-rankings/world-competitiveness-ranking-2018>

6. About Euromoney's Country Risk Rating [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.euromoney.com/Poll/10683/PollsAndAwards/CountryRisk.html>
7. Сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
8. Сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://me.gov.ua/>
9. Worldwide Governance Indicators (WGI) project [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://info.worldbank.org/governance/wgi/index.aspx#home>

Семінар 3.3 «Енергетична безпека в контексті економічної безпеки держави»

Методи контролю: усне та письмове опитування, спостереження за участю в дискусії, розв'язок розрахункових завдань

Завдання для самостійної роботи:

1. *Опрацюйте конспект лекцій та рекомендовану літературу для обговорення теоретичних питань теми на семінарському занятті.*

2. *Самостійно опрацюйте питання:*

2.1. Перспективи розвитку енергетики в контексті забезпечення енергетичної безпеки.

2.2. Сучасна енергетична політика України та її вплив на енергетичну безпеку держави.

3. *Розв'яжіть тестові завдання.*

1. Загальною метою Енергетичної стратегії України є

А. забезпечення потреб суспільства та економіки в паливно-енергетичних ресурсах у технічно надійний, безпечний, економічно ефективний та екологічно прийнятний спосіб для гарантування поліпшення умов життєдіяльності суспільства

В. перехід на сучасну систему управління галуззю; інтеграція газових і електроенергетичних мереж в енергетичний простір ЄС

С. перехід на ринкові відносини в ПЕК; покращення інвестиційної привабливості галузі

Д. покращення інвестиційної привабливості галузі; розвиток свідомого та енергоефективного суспільства

2. Першим етапом реалізації Енергетичної стратегії України є

А. Реформування енергетичного сектору

В. Оптимізація та інноваційний розвиток енергетичної інфраструктури

С. Забезпечення сталого розвитку

Д. Інтеграції газових і електроенергетичних мереж в енергетичний простір ЄС

3. Другим етапом реалізації Енергетичної стратегії України є

- A. Реформування енергетичного сектору
- B. Оптимізація та інноваційний розвиток енергетичної інфраструктури
- C. Забезпечення сталого розвитку
- D. Інтеграції газових і електроенергетичних мереж в енергетичний простір ЄС

4. Третім етапом реалізації Енергетичної стратегії України є

- A. Реформування енергетичного сектору
- B. Оптимізація та інноваційний розвиток енергетичної інфраструктури
- C. Забезпечення сталого розвитку
- D. Інтеграції газових і електроенергетичних мереж в енергетичний простір ЄС

5. Найбільша частка в структурі загального первинного постачання енергії в Україні належить

- A. Вугілля
- B. Природний газ
- C. Нафтопродукти
- D. Атомна енергія

4. Завдання.

Ознайомитися із основними положеннями Енергетичної стратегії України на період до 2035 року.

Список рекомендованої літератури

Основна

1. Моделювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство: монографія / [Геєць В.М., Кизим М.О., Клебанова Т.С., Черняк О.І. та ін.] / за ред. В.М. Гейця. – Харків: ІНЖЕК. – 2006. – 240 с
2. Власюк О.С. Теорія і практика економічної безпеки в системі науки про економіку / О.С. Власюк // Нац. ін-т пробл. міжнар. безпеки при Раді нац. безпеки і оборони України. – К. – 2008. – 48 с.

Допоміжна

3. Про національну безпеку України / Закон України // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 31, ст.241, чинний, поточна редакція. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>
4. Офіційний сайт Національної бібліотеки імені В.І. Вернадського [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/>
5. Офіційний веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws> World Competitiveness Yearbook [Електронний ресурс] / IMD, 2018. – Режим доступу: <https://www.imd.org/wcc/world-competitiveness-center-rankings/world-competitiveness-ranking-2018>

6. About Euromoney's Country Risk Rating [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.euromoney.com/Poll/10683/PollsAndAwards/CountryRisk.html>
7. Сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
8. Сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://me.gov.ua/>
9. Worldwide Governance Indicators (WGI) project [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://info.worldbank.org/governance/wgi/index.aspx#home>

Семінар 3.4 «Підходи визначення стану демографічної безпеки держави»

Методи контролю: усне та письмове опитування, спостереження за участю в дискусії, розв'язок розрахункових завдань

Завдання для самостійної роботи:

1. *Опрацюйте конспект лекцій та рекомендовану літературу для обговорення теоретичних питань теми на семінарському занятті.*
2. *Самостійно опрацюйте питання:*
 - 2.1. Підходи до оцінювання демографічної безпеки: вітчизняна практика, світові рейтингові агентства.
 - 2.2. Принципи забезпечення демографічної безпеки України

3. Розв'яжіть тестові завдання.

1. Виробнича безпека

- A. це стан виробничої сфери країни, за якого забезпечується максимально ефективне використання наявних виробничих потужностей у країні, їх модернізація та розширене відтворення, зростання рівня інноваційності виробництва та підвищення рівня конкурентоспроможності національної економіки
- B. це стан захищеності держави, суспільства та ринку праці від демографічних загроз, за якого забезпечується розвиток України з урахуванням сукупності збалансованих демографічних інтересів держави, суспільства й особистості відповідно до конституційних прав громадян України
- C. це стан відповідності зовнішньоекономічної діяльності національним економічним інтересам, що забезпечує мінімізацію збитків держави від дії негативних зовнішніх економічних чинників та створення сприятливих умов для розвитку економіки завдяки її активній участі у світовому розподілі праці
- D. це стан економічного середовища у державі, що стимулює вітчизняних та іноземних інвесторів вкладати кошти в розширення виробництва в країні, сприяє розвитку високотехнологічного виробництва, інтеграції науково-дослідної та виробничої сфери з

метою зростання ефективності, поглиблення спеціалізації національної економіки на створенні продукції з високою часткою доданої вартості

2. Демографічна безпека

- A. це стан виробничої сфери країни, за якого забезпечується максимально ефективне використання наявних виробничих потужностей у країні, їх модернізація та розширене відтворення, зростання рівня інноваційності виробництва та підвищення рівня конкурентоспроможності національної економіки
- B. це стан захищеності держави, суспільства та ринку праці від демографічних загроз, за якого забезпечується розвиток України з урахуванням сукупності збалансованих демографічних інтересів держави, суспільства й особистості відповідно до конституційних прав громадян України
- C. це стан відповідності зовнішньоекономічної діяльності національним економічним інтересам, що забезпечує мінімізацію збитків держави від дії негативних зовнішніх економічних чинників та створення сприятливих умов для розвитку економіки завдяки її активній участі у світовому розподілі праці
- D. це стан економічного середовища у державі, що стимулює вітчизняних та іноземних інвесторів вкладати кошти в розширення виробництва в країні, сприяє розвитку високотехнологічного виробництва, інтеграції науково-дослідної та виробничої сфери з метою зростання ефективності, поглиблення спеціалізації національної економіки на створенні продукції з високою часткою доданої вартості

3. Зовнішньоекономічна безпека

- A. це стан виробничої сфери країни, за якого забезпечується максимально ефективне використання наявних виробничих потужностей у країні, їх модернізація та розширене відтворення, зростання рівня інноваційності виробництва та підвищення рівня конкурентоспроможності національної економіки
- B. це стан економічного середовища у державі, що стимулює вітчизняних та іноземних інвесторів вкладати кошти в розширення виробництва в країні, сприяє розвитку високотехнологічного виробництва, інтеграції науково-дослідної та виробничої сфери з метою зростання ефективності, поглиблення спеціалізації національної економіки на створенні продукції з високою часткою доданої вартості
- C. це стан відповідності зовнішньоекономічної діяльності національним економічним інтересам, що забезпечує мінімізацію збитків держави від дії негативних зовнішніх економічних чинників

та створення сприятливих умов для розвитку економіки завдяки її активній участі у світовому розподілі праці

- D. це стан захищеності держави, суспільства та ринку праці від демографічних загроз, за якого забезпечується розвиток України з урахуванням сукупності збалансованих демографічних інтересів держави, суспільства й особистості відповідно до конституційних прав громадян України

4. Інвестиційно-інноваційна безпека

- A. це стан економічного середовища у державі, що стимулює вітчизняних та іноземних інвесторів вкладати кошти в розширення виробництва в країні, сприяє розвитку високотехнологічного виробництва, інтеграції науково-дослідної та виробничої сфери з метою зростання ефективності, поглиблення спеціалізації національної економіки на створенні продукції з високою часткою доданої вартості
- B. це стан економіки, за якого досягається збалансованість макроекономічних відтворювальних пропорцій
- C. це стан виробничої сфери країни, за якого забезпечується максимально ефективне використання наявних виробничих потужностей у країні, їх модернізація та розширене відтворення, зростання рівня інноваційності виробництва та підвищення рівня конкурентоспроможності національної економіки
- D. це стан захищеності держави, суспільства та ринку праці від демографічних загроз, за якого забезпечується розвиток України з урахуванням сукупності збалансованих демографічних інтересів держави, суспільства й особистості відповідно до конституційних прав громадян України

5. Макроекономічна безпека

- A. це стан економічного середовища у державі, що стимулює вітчизняних та іноземних інвесторів вкладати кошти в розширення виробництва в країні, сприяє розвитку високотехнологічного виробництва, інтеграції науково-дослідної та виробничої сфери з метою зростання ефективності, поглиблення спеціалізації національної економіки на створенні продукції з високою часткою доданої вартості
- B. це стан економіки, за якого досягається збалансованість макроекономічних відтворювальних пропорцій
- C. це стан захищеності держави, суспільства та ринку праці від демографічних загроз, за якого забезпечується розвиток України з урахуванням сукупності збалансованих демографічних інтересів держави, суспільства й особистості відповідно до конституційних прав громадян України

Д. це стан відповідності зовнішньоекономічної діяльності національним економічним інтересам, що забезпечує мінімізацію збитків держави від дії негативних зовнішніх економічних чинників та створення сприятливих умов для розвитку економіки завдяки її активній участі у світовому розподілі праці

4. Завдання.

Закінчити розрахункове завдання №4. «Розрахунок рівня демографічної безпеки регіону (за даними _____ області)», а саме виконання таких пунктів:

- Провести нормалізацію даних згідно формул для стимуляторів та дестимуляторів та даних листа «Характеристичні значення індикатора»
- Розрахувати інтегральний показник демографічної безпеки обраного регіону за 2016-2018 рр. Зробити висновок щодо його рівня та змін.
- Зробити загальний висновок
- Виконання завдання має супроводжуватися рисунками
- Виконану роботу завантажуюмо в СЕЗН Moodle

Список рекомендованої літератури

Основна

1. Моделювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство: монографія / [Геєць В.М., Кизим М.О., Клебанова Т.С., Черняк О.І. та ін.] / за ред. В.М. Гейця. – Харків: ІНЖЕК. – 2006. – 240 с
2. Власюк О.С. Теорія і практика економічної безпеки в системі науки про економіку / О.С. Власюк // Нац. ін-т пробл. міжнар. безпеки при Раді нац. безпеки і оборони України. – К. – 2008. – 48 с.

Допоміжна

3. Про національну безпеку України / Закон України // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 31, ст.241, чинний, поточна редакція. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>
4. Офіційний сайт Національної бібліотеки імені В.І. Вернадського [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/>
5. Офіційний веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws> World Competitiveness Yearbook [Електронний ресурс] / IMD, 2018. – Режим доступу: <http://https://www.imd.org/wcc/world-competitiveness-center-rankings/world-competitiveness-ranking-2018>
6. About Euromoney's Country Risk Rating [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.euromoney.com/Poll/10683/PollsAndAwards/CountryRisk.html>
7. Сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

8. Сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://me.gov.ua/>
9. Worldwide Governance Indicators (WGI) project [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://info.worldbank.org/governance/wgi/index.aspx#home>

Тема 4. Проблеми та сучасні механізми забезпечення економічної безпеки України

Семінар 4.1 «Визначення проблем забезпечення економічної безпеки»

Методи контролю: усне та письмове опитування, спостереження за участю в дискусії, оцінювання доповіді

Завдання для самостійної роботи:

1. *Опрацюйте конспект лекцій та рекомендовану літературу для обговорення теоретичних питань теми на семінарському занятті.*
2. *Самостійно опрацюйте питання:*
 - 2.1. Проблеми реалізації заходів забезпечення економічної безпеки
3. *Розв'яжіть тестові завдання.*

1. Термін *тіньова економіка* у вітчизняній економічній літературі розглядається у такому значенні

- A. не контрольоване державою виробництво, розподіл, обмін і споживання товарно-матеріальних цінностей і послуг
- B. це частина валового національного продукту, яка через її відсутність у звітності та/або заниження її величини не відображена в офіційній статистиці; економічна діяльність, що з будь-яких причин не враховується офіційною статистикою
- C. вид економічної діяльності, спрямованої на отримання заборонених доходів, ухиляння від державного, наддержавного і громадського контролю та сплати податків під час здійснення легальних видів економічної діяльності; приховувана та/або не приховувана економічна діяльність, мета якої полягає в умисному чи вимушеному отриманні надприбутків внаслідок неконтрольованих соціально-економічних відносин
- D. складне соціально-економічне явище, яке представлене сукупністю неконтрольованих і нерегульованих (як протиправних, так і законних, але аморальних) економічних відносин між суб'єктами економічної діяльності щодо отримання надприбутків за рахунок приховування доходів та ухилення від сплати податків

2. Термін *тіньова економіка* у вітчизняній економічній літературі розглядається у такому значенні

- A. приховане від органів державного управління незаконні соціально-економічне відносини між окремими громадянами, соціальними групами щодо використання державної, приватної, акціонерної та

інших видів власності в корисливих особистих чи групових інтересах

- В. це частина валового національного продукту, яка через її відсутність у звітності та/або заниження її величини не відображена в офіційній статистиці; економічна діяльність, що з будь-яких причин не враховується офіційною статистикою
- С. вид економічної діяльності, спрямованої на отримання заборонених доходів, ухилення від державного, наддержавного і громадського контролю та сплати податків під час здійснення легальних видів економічної діяльності; приховувана та/або не приховувана економічна діяльність, мета якої полягає в умисному чи вимушеному отриманні надприбутків внаслідок неконтрольованих соціально-економічних відносин
- Д. складне соціально-економічне явище, яке представлене сукупністю неконтрольованих і нерегульованих (як протиправних, так і законних, але аморальних) економічних відносин між суб'єктами економічної діяльності щодо отримання надприбутків за рахунок приховування доходів та ухилення від сплати податків

3. До першого типу тіньової економіки відносять наступне

- А. незареєстровані незлочинні види трудової діяльності; самостійні послуги з ведення підсобного і домашнього господарства, ремонту і будівництву житла, дач; ремонт, обслуговування автомобілів, побутової техніки; приватне візництво; надання медичної, педагогічної та технічної допомоги; здача в оренду майна тощо.
- В. повторне урахування суспільного продукту, приписок, викривлень звітності, випуск неякісної (фальсифікованої) продукції; невиробничих витрат і втрат; в) нееквівалентний обмін сировиною, готовою продукцією і т. п., що забезпечує значні нетрудові доходи
- С. незаконна виробнича діяльність, нерідко пов'язана з порушенням прав людини; викрадення; корисливі посадові та господарські злочини; наркобізнес; рекет тощо
- Д. заборонена законом економічна діяльність, яка пов'язана з виробництвом та реалізацією заборонених та дефіцитних товарів та послуг.

4. До другого типу тіньової економіки відносять наступне

- А. незареєстровані незлочинні види трудової діяльності; самостійні послуги з ведення підсобного і домашнього господарства, ремонту і будівництву житла, дач; ремонт, обслуговування автомобілів, побутової техніки; приватне візництво; надання медичної, педагогічної та технічної допомоги; здача в оренду майна тощо.
- В. повторне урахування суспільного продукту, приписок, викривлень звітності, випуск неякісної (фальсифікованої) продукції;

- невиробничих витрат і втрат; в) нееквівалентний обмін сировиною, готовою продукцією і т. п., що забезпечує значні нетрудові доходи
- C. незаконна виробнича діяльність, нерідко пов'язана з порушенням прав людини; викрадення; корисливі посадові та господарські злочини; наркобізнес; рекет тощо
- D. заборонена законом економічна діяльність працівників «білої» (офіційної) економіки, яка приводить до прихованого перерозподілу раніше створеного національного доходу.

5. До третього типу тіньової економіки відносять наступне

- A. незареєстровані незлочинні види трудової діяльності; самостійні послуги з ведення підсобного і домашнього господарства, ремонту і будівництву житла, дач; ремонт, обслуговування автомобілів, побутової техніки; приватне візництво; надання медичної, педагогічної та технічної допомоги; здача в оренду майна тощо.
- B. повторне урахування суспільного продукту, приписок, викривлень звітності, випуск неякісної (фальсифікованої) продукції; невірних витрат і втрат; в) нееквівалентний обмін сировиною, готовою продукцією і т. п., що забезпечує значні нетрудові доходи
- C. незаконна виробнича діяльність, нерідко пов'язана з порушенням прав людини; викрадення; корисливі посадові та господарські злочини; наркобізнес; рекет тощо
- D. економічна діяльність по виготовленню та реалізації звичайних товарів та послуг, яка дозволена законом, але не реєструється (переважно дрібний бізнес).

4. Підготуйте аналіз доповіді та її презентацію.

- 4.1. Тіньовий ринок праці
- 4.2. Легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом у системі загроз економічній безпеці
- 4.3. Компаративний аналіз тіньового сектору економіки за країнами

Список рекомендованої літератури

Основна

1. Моделювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство: монографія / [Геєць В.М., Кизим М.О., Клебанова Т.С., Черняк О.І. та ін.] / за ред. В.М. Гейця. – Харків: ІНЖЕК. – 2006. – 240 с
2. Власюк О.С. Теорія і практика економічної безпеки в системі науки про економіку / О.С. Власюк // Нац. ін-т пробл. міжнар. безпеки при Раді нац. безпеки і оборони України. – К. – 2008. – 48 с.
3. Іванова Н.С. Прогнозування економічної безпеки регіонів для забезпечення безпеки національної економіки: монографія / Н.С. Іванова. – Кривий Ріг : ФОП Чернявський Д.О., 2018. – 381 с.

Допоміжна

4. Про національну безпеку України / Закон України // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 31, ст.241, чинний, поточна редакція. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>
5. Офіційний сайт Національної бібліотеки імені В.І. Вернадського [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/>
6. Офіційний веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws> World Competitiveness Yearbook [Електронний ресурс] / IMD, 2018. – Режим доступу: <http://https://www.imd.org/wcc/world-competitiveness-center-rankings/world-competitiveness-ranking-2018>
7. About Euromoney's Country Risk Rating [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.euromoney.com/Poll/10683/PollsAndAwards/CountryRisk.html>
8. Сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
9. Сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://me.gov.ua/>
10. Worldwide Governance Indicators (WGI) project [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://info.worldbank.org/governance/wgi/index.aspx#home>

Тема 5. Регіональна компонента забезпечення національної економічної безпеки: сутність і основні чинники економічної безпеки регіону

Семінар 5.1 «Регіональна компонента забезпечення національної економічної безпеки»

Методи контролю: усне та письмове опитування, спостереження за участю в дискусії, розв'язок розрахункових завдань

Завдання для самостійної роботи:

1. *Опрацюйте конспект лекцій та рекомендовану літературу для обговорення теоретичних питань теми на семінарському занятті.*

2. *Самостійно опрацюйте питання:*

2.1. Системний підхід до управління економічною безпекою регіонів

2.2. Загрози забезпечення економічної безпеки регіонів

3. *Розв'яжіть тестові завдання.*

1. Декларація щодо регіоналізму в Європі регламентує дефініцію регіон як

А. територіальне утворення, яке сформовано у законодавчому порядку на рівні, що є безпосередньо нижчим після загальнодержавного, та наділене політичним самоврядуванням

- В. територія Автономної Республіки Крим, області, міст Києва та Севастополя
- С. частина території країни, яка характеризується комплексом властивих їй природно-географічних, економічних та інших ознак
- Д. адміністративно-територіальну одиницю регіонального рівня, яка поділяється на райони, є територіальною основою утворення і діяльності органів місцевого самоврядування, місцевих органів виконавчої влади, територіальних органів центральних органів виконавчої влади з метою здійснення державної регіональної політики, забезпечення збалансованого просторового розвитку та надання населенню визначених законом адміністративних, соціальних та інших послуг.

2. Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів» визначає регіон як

- А. територіальне утворення, яке сформовано у законодавчому порядку на рівні, що є безпосередньо нижчим після загальнодержавного, та наділене політичним самоврядуванням
- В. територія Автономної Республіки Крим, області, міст Києва та Севастополя
- С. частина території країни, яка характеризується комплексом властивих їй природно-географічних, економічних та інших ознак
- Д. адміністративно-територіальну одиницю регіонального рівня, яка поділяється на райони, є територіальною основою утворення і діяльності органів місцевого самоврядування, місцевих органів виконавчої влади, територіальних органів центральних органів виконавчої влади з метою здійснення державної регіональної політики, забезпечення збалансованого просторового розвитку та надання населенню визначених законом адміністративних, соціальних та інших послуг.

3. Розпорядження Президента України «Про комісію з розробки Концепції державної регіональної політики України» регламентує визначення поняття «регіон» як

- А. територіальне утворення, яке сформовано у законодавчому порядку на рівні, що є безпосередньо нижчим після загальнодержавного, та наділене політичним самоврядуванням
- В. територія Автономної Республіки Крим, області, міст Києва та Севастополя
- С. частина території країни, яка характеризується комплексом властивих їй природно-географічних, економічних та інших ознак
- Д. адміністративно-територіальну одиницю регіонального рівня, яка поділяється на райони, є територіальною основою утворення і діяльності органів місцевого самоврядування, місцевих органів виконавчої влади, територіальних органів центральних органів

виконавчої влади з метою здійснення державної регіональної політики, забезпечення збалансованого просторового розвитку та надання населенню визначених законом адміністративних, соціальних та інших послуг.

4. *Стаття 10 Проекту Закону «Про засади адміністративно-територіального устрою України» визначає регіон як*

- A. територіальне утворення, яке сформовано у законодавчому порядку на рівні, що є безпосередньо нижчим після загальнодержавного, та наділене політичним самоврядуванням
- B. територія Автономної Республіки Крим, області, міст Києва та Севастополя
- C. частина території країни, яка характеризується комплексом властивих їй природно-географічних, економічних та інших ознак
- D. адміністративно-територіальну одиницю регіонального рівня, яка поділяється на райони, є територіальною основою утворення і діяльності органів місцевого самоврядування, місцевих органів виконавчої влади, територіальних органів центральних органів виконавчої влади з метою здійснення державної регіональної політики, забезпечення збалансованого просторового розвитку та надання населенню визначених законом адміністративних, соціальних та інших послуг

5. *Г. Сукрушева визначає економічну безпеку регіону як*

- A. забезпечення незалежності від впливу внутрішніх і зовнішніх факторів, гарантування безпечного режиму роботи об'єктів управління для створення умов стійкого економічного зростання і умов повноцінного життя населення
- B. з одного боку, рівень інтеграції регіональної економіки з економікою держави, з іншого – регіональна незалежність.
- C. підсистеми національної економіки розуміється сукупність його властивостей, що забезпечують досягнення максимального внеску регіону в розвиток національної економіки й у забезпечення економічної безпеки країни в цілому
- D. територіальну одиницю і розуміють сукупність поточного стану, умов і чинників, що характеризують стабільність, стійкість і поступовий розвиток економіки регіону, певну незалежність та інтеграцію з економікою країни, що виражається в таких її виявах: можливості проводити власну економічну політику в межах державної політики; здатності самостійно здійснювати превентивні економічні заходи; можливість на договірних засадах надавати допомогу суміжним регіонам; можливість стабільно підтримувати відповідність існуючих (чинних) на території економічних нормативів загальноприйнятим у світовій практиці (або директивно затвердженим для території на конкретний проміжок часу), що

дозволило б зберегти (або відновити) гідний рівень життя населення

4. Завдання.

Закінчити розрахункове завдання №6. «Оцінка та аналіз рівня економічної безпеки _____ області», а саме виконати пункти:

- Зробити висновки, порівняти із розрахунками частини 1.
- Виконану роботу завантажуюмо в СЕЗН Moodle

Список рекомендованої літератури

Основна

1. Моделювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство: монографія / [Геєць В.М., Кизим М.О., Клебанова Т.С., Черняк О.І. та ін.] / за ред. В.М. Гейця. – Харків: ІНЖЕК. – 2006. – 240 с
2. Власюк О.С. Теорія і практика економічної безпеки в системі науки про економіку / О.С. Власюк // Нац. ін-т пробл. міжнар. безпеки при Раді нац. безпеки і оборони України. – К. – 2008. – 48 с.
3. Іванова Н.С. Прогнозування економічної безпеки регіонів для забезпечення безпеки національної економіки: монографія / Н.С. Іванова. – Кривий Ріг : ФОП Чернявський Д.О., 2018. – 381 с.

Допоміжна

4. Про національну безпеку України / Закон України // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 31, ст.241, чинний, поточна редакція. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>
5. Офіційний сайт Національної бібліотеки імені В.І. Вернадського [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/>
6. Офіційний веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws> World Competitiveness Yearbook [Електронний ресурс] / IMD, 2018. – Режим доступу: <http://https://www.imd.org/wcc/world-competitiveness-center-rankings/world-competitiveness-ranking-2018>
7. About Euromoney's Country Risk Rating [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.euromoney.com/Poll/10683/PollsAndAwards/CountryRisk.html>
8. Сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
9. Сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://me.gov.ua/>
10. Worldwide Governance Indicators (WGI) project [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://info.worldbank.org/governance/wgi/index.aspx#home>

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2 ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ОРГАНІЗАЦІЙ

Тема 6. Загальні теоретичні положення економічної безпеки підприємства

Семінар 6.1 «Актуальність проблеми забезпечення економічної безпеки підприємства»

Методи контролю: усне та письмове опитування, письмове індивідуальне тестування, спостереження за участю в дискусії, оцінювання доповіді

Завдання для самостійної роботи:

1. *Опрацюйте конспект лекцій та рекомендовану літературу для обговорення теоретичних питань теми на семінарському занятті.*

2. *Самостійно опрацюйте питання:*

2.1 Організація системи економічної безпеки підприємства.

2.2. Місце підсистеми управління економічною безпекою підприємства в системі його стратегічного управління

3. *Розв'яжіть тестові завдання.*

1. Економічна безпека підприємства

A. це захист діяльності підприємства від негативних впливів зовнішнього середовища, а також здатність швидко усунути різноманітні загрози чи пристосуватися до існуючих умов, які не позначаються негативно на його діяльності

B. стан фінансової, грошово-кредитної, валютної, банківської, бюджетної, податкової систем, який характеризується збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних впливів, здатністю забезпечити ефективне функціонування національної економічної системи та економічне зростання

C. відповідний рівень внутрішньої та зовнішньої заборгованості з урахуванням вартості її обслуговування та ефективності використання внутрішніх і зовнішніх запозичень та оптимального співвідношення між ними, достатній для задоволення нагальних соціально-економічних потреб, що не загрожує суверенітету держави та її фінансовій системі

D. стан забезпечення платоспроможності та фінансової стійкості державних фінансів, що надає можливість органам державної влади максимально ефективно виконувати покладені на них функції

2. Мета комплексної системи забезпечення економічної безпеки діяльності підприємства

A. в підтриманні такого стану економічної сфери держави, який характеризується збалансованістю, стійкістю до негативних

- чинників (загроз), здатністю цієї сфери забезпечувати ефективне функціонування економіки держави і економічне зростання
- В. мінімізація зовнішніх і внутрішніх загроз економічному стану суб'єкта підприємництва, у тому числі його фінансовим, матеріальним, інформаційним, кадровим ресурсам
 - С. захист батьківщини, економічне процвітання, пропаганду цінностей та світовий порядок, і часто зводять їх до трьох основних категорій: безпеки, добробуту та цінностей
 - Д. збереженні найважливіших інтересів індивіда, включеного до соціально-економічних відносин та становить основу його поступального розвитку

3. У процесі досягнення поставленої мети комплексної системи забезпечення економічної безпеки діяльності підприємства здійснюється вирішення конкретних завдань, які об'єднують усі напрямки забезпечення безпеки

- А. забезпечення економічної ефективності господарської підприємства, його фінансової стабільності та фінансової незалежності; захист співробітників суб'єкта підприємницької діяльності, його капіталу, майна, законних прав та комерційних інтересів від протиправних посягань з боку конкурентів і кримінальних угруповань
- В. збір та аналіз інформації для опрацювання ефективних й дієвих управлінських рішень з питань стратегії і тактики розвитку системи економічної безпеки підприємства
- С. ефективне прогнозування загроз економічної безпеки підприємства; організація попередження впливу можливих загроз; виявлення, аналіз і оцінка існуючих загроз економічної безпеки; прийняття рішень та реагування на існуючі загрози; вдосконалення системи забезпечення економічної безпеки підприємства
- Д. забезпечення високої конкурентоздатності продукції, товарів та послуг на основі запровадження ефективного управління на підприємстві

4. Об'єктом комплексної системи забезпечення економічної безпеки діяльності підприємства в цілому виступає

- А. працівники керуючої і керованої систем організації, їх професійний та кваліфікаційний рівень, ступінь виконання ними повноважень, обсяги відповідальності, а також взаємозв'язки в системі менеджменту
- В. інвестор, який вкладає власні, позичені або залучені кошти в об'єкти інвестування, приймає рішення щодо форм і способів їх використання, несе повну майнову та фінансову відповідальність за результати використання інвестованих коштів

- C. стабільний економічний стан діяльності фірми в поточному і перспективному періоді
- D. сфера науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт, інноваційна діяльність, самі науково-технологічні нововведення

5. Конкретними об'єктами захисту виступають

- A. маркетингові, управлінські, виробничі ресурси
- B. майно, в тому числі основні фонди й оборотні кошти в усіх галузях та сферах економіки, цінні папери, цільові грошові вклади, науково-технічна продукція, інтелектуальні цінності, інші об'єкти власності, а також майнові права
- C. процес управління виробничо-господарською діяльністю підприємств, корпорацій, господарських товариств, об'єднань та інших організацій
- D. фінансові, матеріальні, інформаційні та кадрові ресурси

4. Підготуйте доповідь та її презентацію.

- 4.1. Принципи ефективного управління економічною безпекою підприємства
- 4.2. Організаційна структура та функції відділу забезпечення економічної безпеки підприємства
- 4.3. Підсистема управління економічною безпекою підприємства в системі його стратегічного управління: опис зв'язків

Список рекомендованої літератури

Основна

1. Економічна безпека підприємства : навчальний посібник / [Небава М. І., Міронова Ю.В.] – Вінниця : ВНТУ, 2017. – 73 с.
2. Діагностика економічної безпеки підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/1612081553592/ekonomika/diagnostika_ekonomichnoyi_bezpeki_pidprijemstva. – (Дата звернення: 05. 08. 2019)

Допоміжна

1. Іванова Н.С. Еволюція та сучасне трактування системи економічної безпеки підприємства / Н.С. Іванова // Економічний простір : зб. наук. праць. – Дніпропетровськ : ПДАБА, 2010. – №44. – Том I. – С. 225 - 231.
2. Іванова Н.С. Сучасні принципи забезпечення ефективної системи економічної безпеки підприємства / Н.С. Іванова // Науковий збірник Актуальні проблеми розвитку економіки регіону – Івано-Франківськ , 2011р.: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2011. – Вип. 7. – Т. 2. – С. 57-61.
3. Іванова Н.С. Канонічний аналіз факторів економічної безпеки агропромислових підприємств / Н.С. Іванова // Науково-практичний

журнал Агросвіт 2011 р. – Рада по вивченню продуктивних сил України НАН України. – Київ, 2011. – №15 – С. 33-36.

Тема 7. Загрози економічній безпеці підприємств

Семінар 7.1 «Ідентифікація загроз економічній безпеці підприємства»

Методи контролю: усне та письмове опитування, спостереження за участю в дискусії, оцінювання доповіді

Завдання для самостійної роботи:

1. *Опрацюйте конспект лекцій та рекомендовану літературу для обговорення теоретичних питань теми на семінарському занятті.*

2. *Самостійно опрацюйте питання:*

2.1. Класифікація загроз економічній безпеці підприємства.

2.2. Сфери прояву загроз економічній безпеці підприємства.

3. *Підготуйте аналіз доповіді та її презентацію.*

3.1. Захист економічних інтересів і економічної безпеки українського бізнесу

3.2. Внутрішні загрози економічній безпеці підприємства

3.3. Стимулювання дій керівництва підприємства з теорії раннього попередження

Список рекомендованої літератури

Основна

1. Економічна безпека підприємства : навчальний посібник / [Небава М. І., Міронова Ю.В.] – Вінниця : ВНТУ, 2017. – 73 с.

2. Діагностика економічної безпеки підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/1612081553592/ekonomika/diagnostika_ekonomichnoyi_bezpeki_pidpriemstva. – (Дата звернення: 05. 08. 2019)

Допоміжна

1. Іванова Н.С. Еволюція та сучасне трактування системи економічної безпеки підприємства / Н.С. Іванова // Економічний простір : зб. наук. праць. – Дніпропетровськ : ПДАБА, 2010. – №44. – Том I. – С. 225 - 231.

2. Іванова Н.С. Сучасні принципи забезпечення ефективної системи економічної безпеки підприємства / Н.С. Іванова // Науковий збірник Актуальні проблеми розвитку економіки регіону – Івано-Франківськ, 2011р.: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2011. – Вип. 7. – Т. 2. – С. 57-61.

3. Іванова Н.С. Визначення оптимального рівня прибутку конкурентоспроможного підприємства молочної галузі / Н.С. Іванова // Економічний аналіз. зб. наук. праць Тернопіль: Тернопільський

національний економічний університет., 2012. – Вип. 11. – Ч. 2. – С. 250 – 255.

Тема 8. Економічні злочини як фактор ризику економічної безпеки підприємства

Семінар 8.1 «Економічні злочини, які впливають на стан економічної безпеки підприємництва»

Методи контролю: усне та письмове опитування, спостереження за участю в дискусії, оцінювання доповіді

Завдання для самостійної роботи:

1. *Опрацюйте конспект лекцій та рекомендовану літературу для обговорення теоретичних питань теми на семінарському занятті.*
2. *Самостійно опрацюйте питання:*
 - 2.1. Злочини, пов'язані з безпосередньою діяльністю на ринку, зокрема, щодо монополістичних дій та обмеження конкуренції
3. *Підготуйте аналіз доповіді та її презентацію.*
 - 3.1. Модель забезпечення безпеки конфіденційної інформації
 - 3.2. Модель забезпечення безпеки основних фондів
 - 3.3. Комерційна таємниця та основні способи її захисту

Список рекомендованої літератури

Основна

1. Економічна безпека підприємства : навчальний посібник / [Небава М. І., Міронова Ю.В.] – Вінниця : ВНТУ, 2017. – 73 с.
2. Діагностика економічної безпеки підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/1612081553592/ekonomika/diagnostika_ekonomichnoyi_bezpeki_pidpriemstva. – (Дата звернення: 05. 08. 2019)

Допоміжна

1. Іванова Н.С. Еволюція та сучасне трактування системи економічної безпеки підприємства / Н.С. Іванова // Економічний простір : зб. наук. праць. – Дніпропетровськ : ПДАБА, 2010. – №44. – Том I. – С. 225 - 231.
2. Іванова Н.С. Сучасні принципи забезпечення ефективної системи економічної безпеки підприємства / Н.С. Іванова // Науковий збірник Актуальні проблеми розвитку економіки регіону – Івано-Франківськ , 2011р.: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2011. – Вип. 7. – Т. 2. – С. 57-61.

Тема 9. Функціональні складові організації економічної безпеки підприємства

Семінар 9.1 «Служба безпеки підприємства»

Методи контролю: усне та письмове опитування, спостереження за участю в дискусії, оцінювання доповіді

Завдання для самостійної роботи:

1. *Опрацюйте конспект лекцій та рекомендовану літературу для обговорення теоретичних питань теми на семінарському занятті.*
2. *Самостійно опрацюйте питання:*
 - 2.1. Основні задачі служби безпеки підприємства
 - 2.2. Структура та діяльність служби безпеки підприємства
3. *Підготуйте аналіз доповіді та її презентацію.*
 - 3.1. Модель забезпечення безпеки конфіденційної інформації
 - 3.2. Модель забезпечення безпеки основних фондів
 - 3.3. Комерційна таємниця та основні способи її захисту

Список рекомендованої літератури

Основна

1. Економічна безпека підприємства : навчальний посібник / [Небава М. І., Міронова Ю.В.] – Вінниця : ВНТУ, 2017. – 73 с.
2. Діагностика економічної безпеки підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/1612081553592/ekonomika/diagnostika_ekonomichnoyi_bezpeki_pidpriyemstva. – (Дата звернення: 05. 08. 2019)

Допоміжна

3. Іванова Н.С. Еволюція та сучасне трактування системи економічної безпеки підприємства / Н.С. Іванова // Економічний простір : зб. наук. праць. – Дніпропетровськ : ПДАБА, 2010. – №44. – Том I. – С. 225 - 231.
4. Іванова Н.С. Сучасні принципи забезпечення ефективної системи економічної безпеки підприємства / Н.С. Іванова // Науковий збірник Актуальні проблеми розвитку економіки регіону – Івано-Франківськ , 2011р.: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2011. – Вип. 7. – Т. 2. – С. 57-61.

Семінар 9.2 «Функціональні складові організації економічної безпеки підприємства»

Методи контролю: усне та письмове опитування, спостереження за участю в дискусії, розв'язок розрахункових завдань

Завдання для самостійної роботи:

1. *Опрацюйте конспект лекцій та рекомендовану літературу для обговорення теоретичних питань теми на семінарському занятті.*

2. *Самостійно опрацюйте питання:*

2.1 Врахування в системі показників-стимуляторів та показників-дестимуляторів

3. *Розв'яжіть тестові завдання.*

1. Функціональні складові економічної безпеки підприємства - це

- A. сукупність основних напрямів його економічної безпеки, що істотно відрізняються один від одного за своїм змістом
- B. характеризує надійність взаємодії підприємства з економічними контрагентами
- C. характеризує інтелектуальний потенціал працівників підприємства
- D. дає уяву про забезпечення підприємства необхідними кадрами

2. Ринкова складова

- A. відображає ступінь відповідності внутрішніх можливостей розвитку підприємства зовнішнім, які складаються в ринковому середовищі
- B. характеризує надійність взаємодії підприємства з економічними контрагентами
- C. характеризує інтелектуальний потенціал працівників підприємства
- D. дає уяву про забезпечення підприємства необхідними кадрами

3. Інтерфейсна складова

- A. ступінь відповідності внутрішніх можливостей розвитку підприємства зовнішнім, які складаються в ринковому середовищі
- B. характеризує надійність взаємодії підприємства з економічними контрагентами
- C. характеризує інтелектуальний потенціал працівників підприємства
- D. дає уяву про забезпечення підприємства необхідними кадрами

4. Інтелектуальна складова

- A. ступінь відповідності внутрішніх можливостей розвитку підприємства зовнішнім, які складаються в ринковому середовищі
- B. характеризує надійність взаємодії підприємства з економічними контрагентами
- C. характеризує інтелектуальний потенціал працівників підприємства
- D. дає уяву про забезпечення підприємства необхідними кадрами

5. Кадрова складова

- A. ступінь відповідності внутрішніх можливостей розвитку підприємства зовнішнім, які складаються в ринковому середовищі
- B. характеризує надійність взаємодії підприємства з економічними контрагентами
- C. характеризує інтелектуальний потенціал працівників підприємства
- D. дає уяву про забезпечення підприємства необхідними кадрами

4. Виконати розрахункове завдання №7. «Визначення загроз підприємства на базі результатів аналізу річної звітності підприємства», а саме такі пункти:

– Виходячи із отриманих результатів, враховуючи специфіку діяльності підприємства та звертаючись до теоретичного матеріалу виокремити загрози для досліджуваного підприємства

– Сформувати систему показників за складовими економічної безпеки досліджуваного підприємства, виокремити показники-стимулятори та показники-дестимулятори

– Виконану роботу завантажити в СЕЗН Moodle

Список рекомендованої літератури

Основна

1. Економічна безпека підприємства : навчальний посібник / [Небава М. І., Міронова Ю.В.] – Вінниця : ВНТУ, 2017. – 73 с.
2. Діагностика економічної безпеки підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/1612081553592/ekonomika/diagnostika_ekonomichnoyi_bezpeki_pidpriyemstva. – (Дата звернення: 05. 08. 2019)

Допоміжна

3. Іванова Н.С. Еволюція та сучасне трактування системи економічної безпеки підприємства / Н.С. Іванова // Економічний простір : зб. наук. праць. – Дніпропетровськ : ПДАБА, 2010. – №44. – Том I. – С. 225 - 231.
4. Іванова Н.С. Сучасні принципи забезпечення ефективної системи економічної безпеки підприємства / Н.С. Іванова // Науковий збірник Актуальні проблеми розвитку економіки регіону – Івано-Франківськ , 2011р.: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2011. – Вип. 7. – Т. 2. – С. 57-61.

Тема 10. Методичні підходи до оцінки та аналізу економічної безпеки підприємства

Семінар 10.1 «Розрахунок індикаторів економічної безпеки організації: визначення динаміки, слабких місць»

Методи контролю: усне та письмове опитування, спостереження за участю в дискусії, розв'язок розрахункових завдань

Завдання для самостійної роботи:

1. Опрацюйте конспект лекцій та рекомендовану літературу для обговорення теоретичних питань теми на семінарському занятті.

2. Самостійно опрацюйте питання:

2.1 Загальні методичні підходи до оцінки та аналізу економічної безпеки підприємства

2.2. Алгоритм оцінки рівня економічної безпеки *Розв'яжіть тестові завдання.*

1. Індикаторний підхід

- A. полягає у встановленні рівня економічної безпеки в результаті порівняння фактичних показників діяльності підприємства з індикаторами, що виступають пороговими значеннями цих показників і відповідають певному рівню безпеки
- B. передбачає визначення рівня економічної безпеки за допомогою оцінювання ефективності використання ресурсів підприємства
- C. базується на інтегруванні показників, які визначають рівень економічної безпеки підприємства
- D. полягає у визначенні різних загроз підприємству та розраховується збиток

2. Ресурсно-функціональний підхід

- A. полягає у встановленні рівня економічної безпеки в результаті порівняння фактичних показників діяльності підприємства з індикаторами, що виступають пороговими значеннями цих показників і відповідають певному рівню безпеки
- B. передбачає визначення рівня економічної безпеки за допомогою оцінювання ефективності використання ресурсів підприємства
- C. базується на інтегруванні показників, які визначають рівень економічної безпеки підприємства
- D. полягає у визначенні різних загроз підприємству та розраховується збиток

3. Програмно-цільовий підхід базується на інтегруванні показників, які визначають рівень економічної безпеки підприємства

- A. полягає у встановленні рівня економічної безпеки в результаті порівняння фактичних показників діяльності підприємства з індикаторами, що виступають пороговими значеннями цих показників і відповідають певному рівню безпеки
- B. передбачає визначення рівня економічної безпеки за допомогою оцінювання ефективності використання ресурсів підприємства
- C. базується на інтегруванні показників, які визначають рівень економічної безпеки підприємства
- D. полягає у визначенні різних загроз підприємству та розраховується збиток

4. Сутність підходу на основі теорії економічних ризиків полягає у визначенні різних загроз підприємству та розраховується збиток

- A. полягає у встановленні рівня економічної безпеки в результаті порівняння фактичних показників діяльності підприємства з індикаторами, що виступають пороговими значеннями цих показників і відповідають певному рівню безпеки

- В. передбачає визначення рівня економічної безпеки за допомогою оцінювання ефективності використання ресурсів підприємства
- С. базується на інтегруванні показників, які визначають рівень економічної безпеки підприємства
- Д. полягає у визначенні різних загроз підприємству та розраховується збиток

5. До підходу на основі теорії економічних ризиків до оцінки економічної безпеки підприємства належать наступні методи

- А. графічний спосіб за індикаторами
- В. факторний аналіз, регресійні економіко-математичні моделі
- С. метод розрахунку інтегрального показника, методи експертних оцінок, кластерний аналіз, методи штучних нейронних мереж
- Д. метод оцінки фінансової стійкості, аналітичний метод, аналітичний метод, метод аналізу чутливості показників, метод побудови «дерева» рішень

4. Виконати розрахункове завдання №8 «Розрахунок індикаторів економічної безпеки організації: визначення динаміки, слабких місць», а саме такі пункти:

- Здійснити аналіз фактичних значень фінансових показників економічної безпеки досліджуваного підприємства відносно їх нормативних значень (граничних значень), табл. 1
- Дослідити динаміку фактичних значень індикаторів економічної безпеки, виявити негативні тенденції
- Зробити висновки
- Виконану роботу завантажити в СЕЗН Moodle

Таблиця 1 – Динаміка індикаторів економічної безпеки досліджуваного підприємства, 2016-2018 рр.

Назва	Граничне значення	2016	2017	Відх. відносно попереднього періоду		2018	Відх. відносно попереднього періоду		Відхилення від граничного значення		
				Абс.	Відн., %		Абс.	Відн., %	2016	2017	2018
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,2										
Коефіцієнт проміжної ліквідності	0,7										
Коефіцієнт загальної ліквідності (покриття)	2										
Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	0,5										
Коефіцієнт фінансової залежності	2										
Коефіцієнт заборгованості	1										

Відношення заборгованості до власного капіталу(коефіцієнт фінансового ризику)	2										
Оборотність дебіторської заборгованості	12										
Оборотність кредиторської заборгованості	12										
Період погашення дебіторської заборгованості, днів	30										
Період погашення кредиторської заборгованості, днів	45										
Оборотність активів	1,25										
Оборотність товарно-матеріальних запасів	5										
Період обороту товарно-матеріальних запасів, днів	45										
Рентабельність активів	10										
Рентабельність власного капіталу	25										
Коефіцієнт зношення основних засобів	0,5										
Коефіцієнт придатності основних засобів	0,5										
Фондовіддача	0,6										
Матеріалоємність	0,5										

Список рекомендованої літератури

Основна

1. Економічна безпека підприємства : навчальний посібник / [Небава М. І., Міронова Ю.В.] – Вінниця : ВНТУ, 2017. – 73 с.
2. Діагностика економічної безпеки підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/1612081553592/ekonomika/diagnostika_ekonomichnoyi_bezpeki_pidpriyemstva. – (Дата звернення: 05. 08. 2019)

Допоміжна

3. Іванова Н.С. Аналіз показників економічної безпеки підприємств агропромислової галузі / Н.С. Іванова, А.В. Череп // Науково-практичний журнал Інвестиції: практика та досвід 2011 р. – Рада по вивченню продуктивних сил України НАН України. – Київ, 2011. - №17 – С. 24-27.

4. Іванова Н.С. Модель оцінки економічної безпеки агропромислових підприємств / Н.С. Іванова // Економічний часопис–XXI 2011 р. - Інститут трансформації суспільства. – Київ, 2011. – № 7-8. – С. 24-29.
5. Іванова Н.С. Оцінка фінансового стану агропромислових підприємств в контексті економічної безпеки / Череп А.В., Іванова Н.С. // Облік і фінанси АПК. - 2011. - №3. - С.184-190.
6. Іванова Н.С. Аналіз рівня фінансової безпеки промислових підприємств / Н.С. Іванова // Збірник наукових праць Донецького державного університету управління. – Серія «Економіка». – Донецьк, 2012. –Т. 13. – Вип. 238. – С.187-194

Семінар 10.2 «Визначення стану економічної безпеки організації: інтегральна оцінка»

Методи контролю: усне та письмове опитування, спостереження за участю в дискусії, розв'язок розрахункових завдань

Завдання для самостійної роботи:

1. *Опрацюйте конспект лекцій та рекомендовану літературу для обговорення теоретичних питань теми на семінарському занятті.*

2. *Самостійно опрацюйте питання:*

2.1. Алгоритм оцінки рівня економічної безпеки підприємств

3. *Виконати розрахункове завдання №9 «Інтегральна оцінка рівня економічної безпеки організації», а саме такі пункти:*

– Оцінити інтегральний показник економічної безпеки досліджуваного підприємства. Показники, що характеризують економічну безпеку, коливаються в діапазоні від 0 до 1, залежно від відхилення від граничної величини. Виходячи із цього, підприємство, з погляду економічної безпеки можуть класифікуватися за 4-ма групами: 1) абсолютно безпечні, коли головна характеристика дорівнює 1; 2) безпечні - 0,7 - 0,9; 3) достатньо безпечні - 0,5-0,6; 4) небезпечні - 0-0,4.

– Визначити динаміку інтегрального показника економічної безпеки досліджуваного підприємства

– Зробити висновки

– Виконану роботу завантажити в СЕЗН Moodle

Список рекомендованої літератури

Основна

1. Економічна безпека підприємства : навчальний посібник / [Небава М. І., Міронова Ю.В.] – Вінниця : ВНТУ, 2017. – 73 с.
2. Діагностика економічної безпеки підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/1612081553592/ekonomika/diagnostika_ekonomichnoyi_bezpeki_pidpriyemstva. – (Дата звернення: 05. 08. 2019)

Допоміжна

3. Іванова Н.С. Канонічний аналіз факторів економічної безпеки агропромислових підприємств / Н.С. Іванова // Науково-практичний журнал Агросвіт 2011 р. – Рада по вивченню продуктивних сил України НАН України. – Київ, 2011. – №15 – С. 33-36.
4. Іванова Н.С. Модель оцінки економічної безпеки агропромислових підприємств / Н.С. Іванова // Економічний часопис–XXI 2011 р. - Інститут трансформації суспільства. – Київ, 2011. – № 7-8. – С. 24-29.
5. Іванова Н.С. Аналіз рівня фінансової безпеки промислових підприємств / Н.С. Іванова // Збірник наукових праць Донецького державного університету управління. – Серія «Економіка». – Донецьк, 2012. –Т. 13. – Вип. 238. – С.187-194

Семінар 10.3 «Визначення стану економічної безпеки організації: методи оцінки ймовірності банкрутства»

Методи контролю: усне та письмове опитування, спостереження за участю в дискусії, розв'язок розрахункових завдань

Завдання для самостійної роботи:

1. *Опрацюйте конспект лекцій та рекомендовану літературу для обговорення теоретичних питань теми на семінарському занятті.*

2. *Самостійно опрацюйте питання:*

2.1 Ступінь ймовірності банкрутства на основі моделі Альтмана

2.2. Модель оцінки платоспроможності фірм на основі багатомірного дискримінантного аналізу (MDA)

2.3. Метод credit-men (Ж. Депалян, Франція)

2.4. Рейтингове число (Сайфуллін Р. С. і Кадиков Г. Г.)

2.5. Методика кредитного скорингу

3. *Виконати розрахункове завдання №10 «Оцінка ймовірності банкрутства досліджуваного підприємства», а саме такі пункти:*

– Звести результати проведених розрахунків на практичному занятті щодо (розрахункове завдання № 9) щодо ймовірності банкрутства досліджуваного підприємства

– Зробити висновки

– Виконану роботу завантажити в СЕЗН Moodle

Список рекомендованої літератури

Основна

1. Економічна безпека підприємства : навчальний посібник / [Небава М. І., Міронова Ю.В.] – Вінниця : ВНТУ, 2017. – 73 с.

2. Діагностика економічної безпеки підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/1612081553592/ekonomika/diagnostika_ekonomichnoyi_bezpeki_pidpriyemstva.

– (Дата звернення: 05. 08. 2019)

Допоміжна

3. Іванова Н.С. Аналіз показників економічної безпеки підприємств агропромислової галузі / Н.С. Іванова, А.В. Череп // Науково-практичний журнал Інвестиції: практика та досвід 2011 р. – Рада по вивченню продуктивних сил України НАН України. – Київ, 2011. - №17 – С. 24-27.
4. Іванова Н.С. Модель оцінки економічної безпеки агропромислових підприємств / Н.С. Іванова // Економічний часопис–XXI 2011 р. - Інститут трансформації суспільства. – Київ, 2011. – № 7-8. – С. 24-29.
5. Іванова Н.С. Оцінка фінансового стану агропромислових підприємств в контексті економічної безпеки / Череп А.В., Іванова Н.С. // Облік і фінанси АПК. - 2011. - №3. - С.184-190.

Тема 11. Механізм забезпечення економічної безпеки підприємства

Семінар 11.1 «Формування механізму забезпечення економічної безпеки підприємства»

Методи контролю: усне та письмове опитування, спостереження за участю в дискусії, оцінювання доповіді

Завдання для самостійної роботи:

1. *Опрацюйте конспект лекцій та рекомендовану літературу для обговорення теоретичних питань теми на семінарському занятті.*
2. *Самостійно опрацюйте питання:*
 - 2.1. Механізм управління економічною безпекою підприємства
 - 2.2. Структура механізму управління економічною безпекою підприємства
3. *Підготуйте аналіз доповіді та її презентацію.*
 - 3.1. Практика формування механізму забезпечення економічної безпеки підприємства: світовий досвід (на прикладі діючого підприємства)
 - 3.2. Практика формування механізму забезпечення економічної безпеки підприємства: вітчизняний досвід (на прикладі діючого підприємства)у

Список рекомендованої літератури

Основна

1. Економічна безпека підприємства : навчальний посібник / [Небава М. І., Міронова Ю.В.] – Вінниця : ВНТУ, 2017. – 73 с.
2. Діагностика економічної безпеки підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/1612081553592/ekonomika/diagnostika_ekonomichnoyi_bezpeki_pidpriyemstva. – (Дата звернення: 05. 08. 2019)

Допоміжна

3. Іванова Н.С. Сучасні принципи забезпечення ефективної системи економічної безпеки підприємства / Н.С. Іванова // Науковий збірник

Актуальні проблеми розвитку економіки регіону – Івано-Франківськ , 2011р.: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2011. – Вип. 7. – Т. 2. – С. 57-61.

4. Іванова Н.С. Оцінка факторів впливу на показники економічної безпеки підприємств агропромислової галузі / Н.С. Іванова, А.В. Череп // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. Економічні науки – Полтава, 2011. – Вип. 2. – Т. 2. – С.120-131.

Навчальне видання

Іванова Наталя Сергіївна, д.е.н., доцент

Кафедра маркетингу, менеджменту та публічного адміністрування

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА

Методичні рекомендації для вивчення дисципліни

Ступінь: бакалавр

Зведений план 2019 р., поз. № __
Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського
50005, Дніпропетровська обл.,
м. Кривий Ріг, вул. вул. Трамвайна, буд. 16.